

సామలసూర

భూతాయ సాంస్కృతిక పక్షపత్రిక

సంపాదకుడు: విద్యాన్ బుల్లసు సీతారామశాస్త్రి.

గుంపుటము 2

రాజమహేంద్రవరము 16-5-1979

సంచిక 14

—* ఈ సంచికలో *—

- 1) విశ్వశ్రేయః కావ్యం.
- 2) ప్రసన్న కుసుమాయుధం - తత్త్వదర్శిత్రే.
- 3) పురుషార్థ సుధానిధి.
- 4) తెలుగునాట వ్యావహారిక భాష.
- 5) తల్లీ! నిన్ను దలంచి ...
- 6) మాతలపాటి కవితావధూటి,
- 7) రాశ్వపల్లికి శ్రీవారి పిలుపు.
- 8) గ్రంథసమాలోచన.

కవి గౌడప్ప శతకము

1 — 6 — 79 సంచికలో మధ్యమాంబా గగయసీ, శావంతలోత్తర రామచరితములు మొదలగునవి ఉంటాయి.

—* 1, 16 తేదీలలో ప్రచురింపబడును *—

చిండా

సంవత్సరమునకు రు 10-00.

అర్ధసంవత్సరమునకు రు 5-50.

విడిత్రతి 50 పై.

విశ్వశ్రేయః కావ్యం

— శ్రీ సోమసుందర్.

విశ్వశ్రేయః కావ్యం

తదదోషా పరిక్రతాచవాగర్థా

సావాగ్యారసవృత్తిః

సాధ్యో హిరసో యథాతథం కవిభిః

అనే ఉద్భూతనచేసిన మహనీయుడు ఆంధ్రుల ఆదికవి నన్నయ్య. ఈ సూక్తిని అంతకుపూర్వం ఆలంకారికు లెవ్వరూ చర్చించినట్లు కనిపించదు. అంటే వారెవరూ కావ్యం ద్వారా విశ్వశ్రేయాన్ని ఆపేక్షించలే దనికాదు. కాని ఆలంకారికులు ప్రధానంగా సౌందర్యవాదులు. ప్రయోజనం వారి దృష్టిలో గౌరవమే. 'కావ్యం యశసే, అర్థక్యతే, వ్యవహర విదే, శివేతరత్తుతయే, అంటూ చెప్పిన మహనీయుడు కావ్యానికి పరమప్రయోజనాలుగా చతుర్విధపురుషార్థాలనూ నిర్వచించాడు.

విశ్వశ్రేయః కావ్యం అనే సూక్తిలో ఉన్న పదాలు మూడే. కావ్యం విశ్వశ్రేయాన్ని ఆపేక్షించాలని దీని ఆర్థం. ఈ సూక్తిని వివరించుకుందుకు ఈ పదాల అర్థస్వరూపాన్ని కొంత విచికిత్స చేసుకోవాలి.

విశ్వం అనే పదానికి సాధారణార్థంలోకిం అని అంటే ఆ మహనీయుడు ప్రపంచానికి, మానవలోకానికి విశ్వాన్ని పర్యాయపదంగా ప్రయోగించాడన్నమాట. కాని ఈ విశ్వం అనేపదం ఆధునిక భావార్థంలో కొంత విపరిణామం పొందింది. దీనిని లోకం అనే పరిమితార్థంలో కాక, విశాలార్థంలో మన కాలం ప్రయోగిస్తోంది. ఆధునిక వైజ్ఞానిక పరిశోధనా విజయపరంపర - ఈ పదాన్ని మనకు మరింత సన్నిహితం చేస్తోంది. సమస్త గ్రహగోళాలతోనూ, నిత్య పరిభ్రమణశీలమైన యూనివర్స్ కు

సమానార్థంగా విశ్వం అనే పదం వాడబడుతోంది.

ఐనప్పుడు మనం ఒక చిటిపాటి కావ్యరచనద్వారా గ్రహచార గోచారాల సమస్తశ్రేయాన్ని ఆపేక్షిస్తున్నామనుకోవడం - శిరోజంలో గజరాజును బంధించడం వంటిదే అవుతుంది. కనక ఈ పదానికి ప్రస్తుతార్థంలోకాక ప్రాచీనుల పరిమితార్థంలోనే మన అవగాహనను కేంద్రీకరించాలి.

ప్రతిపదానికీ కాలగతిలో కొంత మార్పు వస్తుంది. ఆయా సామాజిక సంబంధాలలో ఆయా పదాలు కలిగించే అర్థావగాహన ప్రమాణాలలో మార్పులు వస్తాయి. సమాజమూ, సామాజికులూ ఎప్పుడూ ఏమాడ్చు పొందని స్థానికులు కారు, కనక సామాజిక అంతస్సంబంధాలను అనుసరించి ఒకపదమో ఒక సూత్రమో కలిగించే కాంతిరేఖలలో నైతం మార్పు రాకతప్పదు.

నన్నయగారు విశ్వం అనే పదానికి నిస్సందేహంగా లోకం అనే అర్థాన్నే నిర్దేశించారనుకుందాం. ప్రాచీనభారతీయుల అవగాహనలో విశ్వం అంటే జంబూద్వీపే భరతవర్షే మాత్రమే. ఇంకా స్పష్టంగా చెప్పకోవాలని గంగా గోదావరీ మధ్యదేశే అని కూడా పరిమిత పగుచుకొన్నారు. అస్మత్తరస్యాం దిశి దేవతాత్మా, హిమాలయో నామ నగాధిరాజః-పూర్వాపరౌ వారినిధీ విగాహ్య స్థితః పృథివ్యాఇవమానదద్దాః! అని కాళిదాసుగారు చెప్పాడు; కనక దానికి తిరుగులేదు. పూర్వాపరవార్షిధులను తాను కొని హిమాలయ పర్వతపంక్తి ప్రాకృశ్చిమ భూభాగాలకు కొలతకర్రగా పరచుకొని ఉందా, లేదా అని పరీక్షించినవాడులేదు. అట్టి హిమాలయ పర్వత పంక్తి ఉత్తరసరిహద్దుగాను, పూర్వాపర

సాగరవేలలతోనూ ఉన్న భరతవర్ష మే నన్నయగారి విశ్వం. విశ్వం విశ్వస్థులతోనిండిన దనీ, ఆవిశ్వస్థులకు కళ్యాణం చేకూర్చేదిగా కావ్యం ఉండాలనీ నిర్దేశించినట్లు స్పష్టమే.

ఇక ఈ సూక్తిలోని రెండోపదం శ్రేయః అనేది. దానికి మోనియర్ విలియమ్స్ అసంఖ్యాక-అర్థాలను తెలిపాడు. అందులో మోక్షం అనే అర్థం ప్రధానమైనది. అదే ఇక్కడ పరిగ్రహ్యమైతే-కావ్యం ద్వారా లోకానికి మోక్షమార్గాన్ని నిర్దేశించాలన్నది ఋషి సంకల్పంగా అవగాహనచేసుకోవాలి. మోక్షానికి ఆధునికార్థంలో సర్వసంకుల సమస్యబంధ విముక్తిగా స్వీకార్యమైతే మనకూ గ్రాహ్యమే! కాని ప్రాచీనుల దృష్టిలో మోక్షం విహిక సంబంధికాదు. పునర్జన్మరహితమైన పరబ్రహ్మ సాయుజ్యం. అంటే ఆత్మపరమాత్మతో సంధానం కావడం. అంటే కావ్యం లోకస్థులకు ఉత్తమపథ నిర్దేశం చేయడంద్వారా కైవల్యప్రాప్తికి దోహదం చేయాలని వారుద్దేశించిన అర్థం.

వ్యాసు వాల్మీకులైనా, కాళిదాసాదులైనా, నన్నయగారులైనా తమ కన్నులముందున్న సాంఘిక వ్యవస్థ త్రికాలాబాధితంగా సువ్యవస్థితమై ఉంటుందని ఆశించారు. సామాజిక సంబంధాలలోగాని, ఉత్పత్తి సాధనాలలోగాని, వారు సాధించిన దానికన్న కొత్తమార్పులేమీ పొడనూపకుండా ప్రళయాంతవరకూ లోకం అనుస్మృతంగా సాగుతుందనే విశ్వసించారు. ఈ విశ్వాసానికి ఆధారం తార్కిక పరిశీలనకాదు. హేతుబద్ధమైన విచారణకాదు. కార్యకారణాల కఠితమైన భ్రమ. ఆభ్రమతోనే వారి కాలాల రాజరిక వ్యవస్థ సుష్టుగా నిలచే కాళ్వత బ్రహ్మకల్ప మనుకొన్నారు. కను

కనే ఆదర్శపురుషులైన పూర్వరాజుల చరిత్రలను సమకాలీనరాజులకు చెప్పేరు. ఆ కథలనే ప్రజలూ విన్నారు. రాజే లోకానికి కీలకమైనవాడు క న క - తద్వారా విశ్వశ్రేయం సాధించా మనే విశ్వసించారు.

కాని నేడు మనం బ్రతుకుతున్న ప్రపంచం ఈ భ్రమలకు ఆస్కారం కలిగించడంలేదు. ఆర్థిక సాంఘిక వ్యవస్థలు నిత్యపరిణామశీలములై పురోగమించడం మన కన్నులముందే జరుగుతోంది. ఉత్పత్తిసాధనాల క్రమపరిణామం-సామాజిక సంబంధాలను పూర్తిగా మార్చివేస్తోంది. రాజరిక వ్యవస్థ సమూలంగా మటుమాయమైంది. భూస్వామ్యవ్యవస్థ కొనసాగిపోతో కొట్టుకుంటోంది. పెట్టుబడిదారీ వ్యవస్థాజన్యమైన సాంఘిక జీవనశీలి సర్వరంగాలలోనూ ఆవిష్కృత మవుతోంది. పెట్టుబడిదారీ వ్యవస్థ అంటేనే ఉత్పత్తిసాధనాల విస్తృతితో పారిశ్రామిక కేంద్రాలు నెలకొల్పడ మనిభావం. అదే ఆర్థికవ్యవస్థను అదుపులో ఉంచు పాలనా వ్యవస్థపై అజమాయిషీ కలిగి ఉంటుంది.

ఈ కొత్త ఉత్పత్తికేంద్రాలు పాత సామాజిక మానవ సంబంధాలను వర్ధిల్ల నీయవు. చిరకాలంగా రాజరికవ్యవస్థ వర్ధిల్లిన మన భరతవర్షంలో - సర్వపరిణామాలతోనూ, నూత్నవ్యవస్థ పెంపొందు తూండడం స్పష్టంగా కనిపిస్తున్నదే! మనువుకాలంనుంచో, వాని ప్రపితామహుడి కాలంనుంచో చెక్కుచెదరకుండా నిలచిఉన్న పూర్వసాంఘిక సంబంధాలు తారు మారయ్యాయి. వర్ణాశ్రమవ్యవస్థ ఒక్కసారి తుడముట్ట కదిలింది. సమాజంలో వర్గవిభేదం రూపొందడమే ఈ వ్యవస్థప్రాథమిక లక్షణం! అంతకు మినహా తత్పూర్వ సాంఘిక వ్యవస్థలను మననీయదు.

ఆధునిక వైజ్ఞానిక శాస్త్రం సాధించిన తొలి విజయాలుగా, భారీ వస్తుత్పత్తి

కేంద్రాలు నెలకొల్పబడడంతో, ఆవిగ్న వించిన వర్గవైవిధ్యం-ఈ శతాబ్దంలో వర్గ వైరుధ్యంగా పరిణత మవుతోంది. అదే మన సర్వజీవనరంగాలనూ నిర్ణయిస్తోంది. అంటే ఇక్కడే మనం మళ్ళీ ముదటికి వచ్చి ఆలోచించవలసిన ఆవసరం ఆసన్న మవుతోందన్నమాట! మార్పుపొందిన సామాజిక సంబంధాలలో విశ్వశ్రేయః కావ్యం, అనే ఆదర్శవంతమైన నూత్ని ప్రసరించే కాంతికళికల తీరుతెన్ను లేమిటి? ఇదీహాకమైన ప్రశ్న! కావ్యం విశ్వశ్రేయోదాయకంగా ఉండాలనడం లో ఎవరికీ ఎట్టి అభ్యంతరమూ ఉండదు. కాని ఈ విశ్వానికి మనమిచ్చే ఆర్థిక విషయంలోకూడ ఏమరుపాటు పనికిరాదు. శ్రేయస్సు అనేమాటను మనం - ముక్తి మోక్షం అనే ఆముష్మికాగ్రంథంలో ప్రయోగించడంలే దనేదికూడా ఇక్కడే నిర్ధారించుకోవాలి. ముక్తి, మోక్షం, కైవల్యం ఇత్యాది మత, తాత్త్వికపరమైన ఆర్థిక లను మనలోకి రాజ్యాంగం వ్యక్తిగతాలుగానే తప్ప-సమాజ పరాలుగా స్వీకరించదు.

శ్రేయం ఏది? ఎవరికి? అనేప్రశ్నలున్నాయి. శ్రేయః పదాన్ని మానవ కళ్యాణానికి, సుభానికి పర్యాయపదంగా మనం వాడుతున్నపుడు ఈ ప్రశ్నలకు జవాబుదారీ తప్పదు. ఈవిశ్వం అనేపాత పదంలో వర్గవిభేదమైన వర్తమానసమాజంలోని మానవులంతా ఇమిడిపోవడానికి ఆవకాశం లేకపోలేదు. అంటే - లేడి పిల్లను అంగిట బంధించి పరాచికాలాడు తున్న పులిశ్రేయాన్ని మనకావ్యం అపేక్షించాలా? లేక కొనసాగిపోతో విలవిలలాడుతున్న లేడిపిల్ల శ్రేయాన్ని కాంక్షించడం కావ్యధర్మమూ అనేది ముందు తేల్చుకోవాల్సిన ప్రశ్న!

కనుక ఇక్కడే మనం - 'బహుజన సుఖాయ! బహుజన హితాయ! అనే పరమనిర్దిష్టనూక్తిని మనకళా సారస్వతాదులకు చూడామణిగా అనుసంధించుకో

వాల్సివుంది. ఈ బహుజనపదంలో పీడించేవాడుకూడా ఇమిడే ఆవకాశం ఉందా లేదు. కేవలం బహుసంఖ్యాకులైన పీడితుల, బాధితుల, దళితుల శ్రేణిమాత్రమే అని స్పష్టపగుస్తుంది. కనుక కావ్యధర్మం బహుజన శ్రేయఃకరంకావాలని ఆకాంక్షించడం దురాశకాగు. అల్పసంఖ్యాకుల సుఖభోగ వ్యాపారానికి కావ్యకళ అంకితంకాందనీ బహుజనుల హితాన్ని సుఖాన్నీ కోరేదిగా నిర్దేశితం కావాలని మనం - 'విశ్వశ్రేయఃకావ్యం' అనే అభిభావణకు భావ్యం చెప్పకోవాలి.

కావ్యాది సర్వలితకళలూ వ్యక్తి ప్రతిభాజన్యాలే. వ్యక్తి సమాజనిష్ఠుడు. కనక కళలు సమాజధర్మాతే! సామాజిక పరిస్థితుల ననుసరించే కళాస్రప్త తన సృజనకు స్వరూప స్వభావాలను తీర్చుకుంటాడు. ప్రతిభావంతుడైన కవి తన మనఃకార్మికకాలలో ఉత్పత్తయ్యే అక్షరబద్ధమైన కళాస్వరూపాన్ని సామాజికల సుఖంకోసమూ, హితం కోసమూ కేంద్రీకరిస్తాడన్నది పిండి తార్థం. కవిత్వం ఎన్నడూ బాధికంకాదు; హార్షికం. కాని కవి వ్యుత్పన్నతా భూమికలో తనకాలం విస్పష్టంచేసిన సామాజిక సంబంధాలప్రమేయం ఉండి తీరుతుంది. పరిశీలించడంద్వారా గతాగతాల రూపురేఖలను కవి దర్శించగలుగుతాడు. కవిత్రికాలవేదిత్వం అలవర్చుకుంటాడు. అప్పుడే అతడు ప్రజ్ఞాచతువు కాగలుగుతాడు. అట్టివాడే ఆనంద వర్ధనాచార్యుడు నిర్వచించిన 'కవి రేవ ప్రజాపతి' పదార్థుడు కాగలడు.

యోచన, విశ్వాసం, దృఢనం, ప్రదర్శనం సృజన-అనే పంచశీలాలు కలవాడే పరిపూర్ణకవి వాచ్యుడు కాగలడు. ఇందులో ఏపార్శ్వం లోపించినా సంపూర్ణకావ్యబింబానికి మొద్రు ఏర్పడినట్లే. అలాంటి పూర్ణప్రజ్ఞాకారి తానుగా కావ్యధర్మాలకు కొత్తరేఖలు కూర్చుంటాడు. వర్తమాన సామాజికల

శ్రేయస్సు నపేక్షించి సహృదయ హృదయాలకు జవజీవాలు ప్రోదిచేసే దిగా తనకావ్య సృజన సాగాలని వాంఛిస్తాడు.

‘నా నృషిఃకురుతేకావ్యం’ అనేప్రాచీన నూక్తినిగాని, కవిః క్రాంతదర్శి సర్వదృక్ అనే నూక్తినిగాని-సామాజిక సంబంధాల సందర్భాన్నిబట్టి కవినిశిత దృక్కు అన్వయించుకుంటుంది.

వ్యక్తిగత ప్రతిభపై కావ్య కళా స్వరూపం ఆధారపడుతుందని మనం అంగీకరించిన మనుష్యుణ్ణిగానే దాని జీవలక్షణంనవ్యత అనివిస్పష్టమవుతుంది. అంటే ఒకకవి తనకాలంవరకూ అనున్యూతంగావచ్చిన కావ్యస్వరూప స్వభావాలకు యథామాతృకంగా ప్రతిబింబాలు దించడంగాక, సంప్రదాయభూతలంనుంచి తానుగా వారసత్వం అందిపుచ్చుకొని, తన వ్యక్తిత్వానికి రక్తపుష్టి చేకూర్చుకొన్న వ్యుత్పన్నతనమంచి తేలిన నవ్యనవనీతంతో కావ్యసృజన సాగించగలడన్నది అవగతిమౌతుంది. అంటే సంప్రదాయం సారవంతమైన భూతలంకాగా కవివ్యక్తిత్వం ఆసారాన్నిగ్రోలి ఏపుగా పెరిగే భూజమై, ప్రతిభాజన్య కుసుమకాంతుల్ని సారభాల్ని వెదజల్లగలదని భావం.

వారసత్వం అందించిన సకల బలవర్ధకాలనూ రక్తనిష్ఠం చేసుకుంటూనే - ప్రతిభాకాలి స్వీయముఖద్యుతుల్ని ప్రసరించాలన్నదే ఏవరు కోరేదైనా! లోకోత్తర వర్ణనానిపుత్రత్వం నవనవోన్మేషకాలినీ ప్రతిభవల్ల సముపలభ్యమన్న ఆర్నవాక్కు నిరర్థకమైనదికాదు. ఏప్రతిభావంతుడూ తనకాలంవరకూ ఉన్నవాటికే పునరుక్తిరూపాలనో, ప్రతిధ్వనులనో మల్లీమల్లీ సృష్టించడం సృజనకాబోదు! సంప్రదాయ శ్రోత్రియత్వం సృజనశక్తికి భ్రష్టత కలిగించకుండా విడువదు.

నిన్నటివరకూ మనకావ్యం మధ్యయుగాల లక్షణమైన మతసంబంధంతో

పెనగిపోయింది. అందులోంచి వర్తమాన విశ్వశ్రేయం క్వాచిత్కంగానే లభిస్తుంది. నేటివర్గ విభక్తమైన సమాజంలో అధికసంఖ్యాకుల పీడితవర్గం శ్రమజీవన భారవహమై క్రుంగిపోతోంది. అట్టిస్థితిలో బహుజనహితాయ బహుజన సుఖాయ అని త్రికరణశుద్ధిగా సంకల్పించుకొన్నకవి నూత్న సామాజిక సంబంధాలను పరిశీలించి, నూతనావకాశాలను పరిశోధించి, వర్తమానలోక శ్రేయః కరాలను సాధించితివలసిందే!

ఒకజాతి - వేదాని వత్సరాలచరిత్ర సముపార్జించిన సంప్రదాయం, ఆజాతి సృష్టించుకొని పోషించుకొనే భాషలో అంతర్నిబిడంగా జీవిస్తుంది. ఆజాతినుంచి ఉద్భూతమైన ప్రతిభాకాలి ఆభాషలో తనకుగల సముపాయాలను తానుగా అన్వేషించుకుంటాడు. బహుజన హితంకర కావ్యసరసాలను పరిశోధించి అవిష్కరిస్తాడు. అదే అతని నవ్య కావ్యసృజనకు పోషకం కాగలదు. అలాంటినిశితదృక్కు లేనివానికి సంప్రదాయంతొలగించుకోలేని భారంగా తయారవుతుంది. అతని పరిమిత ప్రతిభను అణచివేస్తుంది. అతడు సంప్రదాయ భీరువుగా మారి కేవల పాండిత్యంతో జడప్రాయుడవుతాడు. యథాపూర్వక ప్రతిబింబాలను తయారుచేస్తూ ఊపిరి పీలుస్తాడు,

ప్రతిభాకాలి యగు కవికి దేశకాల పరిస్థితుల దర్శనం ఉండితీరాలని మనపూర్వులే కంతోక్తిగా కాసించారు. ప్రతిభావంతుని కావ్యం వర్తమాన సామాజిక పరిణామానికి చోదశక్తిగా తనరారగలుగుతుందని మన మీనాడు కొత్తగా చెప్పకోవలసిన పనిలేదు. సంప్రదాయం సారభూతకేదారంగా దోహదంచేసిన ప్రతిభావంతునికే యిది సాధ్యం. మృతగతం వర్తమాన ప్రతిభావంతుని ముఖకాంతిపై తిమోచ్ఛాదనమైతే, ఈశక్తి ప్రదర్శితంకాదు.

లోకవృత్తాల్ని గమనాల్ని అవగాహన చేసుకోగలిగే చారిత్రకదృష్టి వర్తమాన ప్రతిభాకాలికి వ్యుత్పన్నతాభూమిక. చారిత్రక దృష్టికలవాడు గతాన్ని గత దృష్టితోనే పరిశీలించి తృప్తిపొందలేడు. పరప్రత్యయ నేయబుద్ధితో చేసే దర్శనం-శ్రోత్రియ బుద్ధి జాడ్యానికి దారితీస్తుంది. వర్తమాన దిగ్భనంతో సమకాలిక తాత్త్విక వైజ్ఞానికావగాహనతో, ఆధునిక సామాజిక సంబంధాల అచుశీలనతో, గతాంశాలను సమీక్షించుకోగలిగేవాడు మంచి చెడ్డల వేర్పాటుకు పూనుకోగలుగుతాడు. ఆధునికజీవన విధానాన్ని కలవరపరచే ఆధునికవర్గ సమాజాన్ని కాస్త్రావగాహనతో పరిశీలించగలుగుతాడు. అప్పుడే బహుజన శ్రేయస్కుర కావ్యాన్ని సృష్టించగలుగుతాడు.

చివరగా తేల్చుకోవలసిన ప్రశ్న ఒకటుంది. కావ్యానికి శ్రేయమొక్కటే జీవలక్షణమా? కాదు. ప్రేయంకూడా ప్రధాన జీవనధాతువే! క్షీతి రేప ప్రధానం, అని ఆనంద వర్ధనాచార్యుడన్న నూక్తిని ఒక కొసకులాగి చూడకూడదు. శ్రేయఃప్రేయాలు ఓ తప్రోతాలుగా కావ్యాంబరానికి జీలుగు వెలుగు లందిస్తాయి, మన్నిక చేకూరుస్తాయి.

ఆ సంధానక్రియ అప్రతిభులకు అలవడదు. కళా ప్రతిభ మృగ్యమైనవాకు కేవలకాస్తవాసిపై బ్రతుకుతాడు. కవిత్వాది కళలను చేతిపరిశ్రమల స్థాయికి దిగజారుస్తాడు. అట్టివాడు ఉత్పత్తిచేసే కావ్యం- సహృదయ హృదయ తలంలో ఆవాసం చేయదు. గతలోకంవైపుగా చూపులు వెనుకకు త్రిప్పుకొన్న వాడి కావ్యాల నేపథ్యంలో సమకాలీన జాతి జీవనాడి ప్రతిస్పందించదు.

[ఆకాశవాణి - విజయవాడ కేంద్రంవారి సౌజన్యంతో -]

ప్రసన్న కుసుమాయుధం - తత్త్వదర్శనం

— శ్రీ శివరెంక ప్రకాశరావు, ఎం. ఏ.

(12 వ సంచిక తరువాయి)

ప్రేమాభిరామము :- దేవలోకమున
ఊర్వశి అపురూపపు లావణ్యవతి. ఆమె
గొప్పతనమునుగూర్చి తెలుచు కవి
'కమలాగ్రాసనునెన్ని కల్పముల సం
కల్పంబు సిద్ధించెనో!
అమృతాంశుప్రభు నెన్నిలోకములగా
ధాన్వేషమిడేరెనో!
కమలాజిహ్వాగు నెన్నికన్నులపరీ
క్షల్ సార్థకంబయ్యెనో!
కమనీయాకృతి యొక్కదూర్వశిగసా
క్షాత్కారమయ్యెం దివిన్'

అని అంటాడు.

శ్రీనాథు డాకాంతకే 'యెడ మీదు
గట్టి' నాడు. 'ఆమెయందము నాపోశన
మెత్తినప్పడే' శ్రీనాథుడు శ్రీనాథుడై
మన్మథుని శృంగభంగము చేయును.
అందుకే వైకుంఠమునకు పురూరపు డెగుట
గని ఇంద్రు డూర్వశికి స్వయంవరము
చాటెను.దాని కెందరెందలో వచ్చిరి.
ఊర్వశి 'మరుడు శిరసావహించిన మకుట
ము'గా సభలో నిలిచి, కలయజూచి
శ్రీనాథుని వరించెను. 'మార దార
రూపోపమాకార యామె- మార యా
మాత్యూహార్మికమారుడతడు'- 'ఇరువురును
స్మరవర ప్రసాదులు.' దానితో శ్రీనా
థుడు ధన్యుడయినాడు.

అప్పుడు! ...

కోటివేల్పులు స్మరధను హోటిలోనఁ
గొలుపుదీరిన చెలువునఁ దెలుగుసుకవి
చిత్తజన్మిగ్ధ సంకల్ప సిద్ధుడయ్యె
రసపరబ్రహ్మ పట్టభద్రుల గణించె' (80ప)
నని కవి వర్ణించినాడు.

ధనుహోటి ఒక ప్రసిద్ధ పుణ్య
క్షేత్రము. ఇక్కడ మన్మథుని ధను

హోటిలో దేవతలెల్లరు కొలువు దీరి
నట్లుగా శ్రీనాథుడు మన్మథుని సంకల్ప
సిద్ధుడై రసపరబ్రహ్మయందు పట్టభద్రు
డయ్యెననుటలో శృంగారరస బ్రహ్మ
స్వరూపుడై ఊర్వశితో అద్వైతస్థితి
నందెను.

కాల మిట్లు కొంతసాగగా ధూర్జటి
మహాకవి పట్టిన 'మారహం వీర మహా
వ్రతము'నకు బామ్మనిఇంద్రు డూర్వశి
కాజ్ఞయిచ్చెను. దానితో 'పంచశరవంచి
తేంద్రియ పంచకుండు' అయిన శ్రీనాథు
నకు తిప్పలయ్యెను. అతని నోదార్పు
టకు తెలుగురాయడు, బండ పూడి
అన్నయ్య, విస్సనమంత్రిలు, అశి
తిప్పయ, ప్రాథరాయలు, వినుకొండ వల్ల
భుడు, సింగమంత్రి మొదలయినవారు
వచ్చినారట!

అతని బాధచూచి అనంగుడు సాక్షా
త్కరించి అభీష్టమడిగినాడు. శ్రీనాథు
డాతని సామ్రాజ్యమహిమను స్తుతించి
'హరిహరారుల కంటె నతిసనాతనుడ వీ

వభిలజీవుల కంతరాత్మవీవు
శంకరారులయొన్ని శంకంచువారుంద్రు
తెలియ నజాతనాస్తికడ వీవు
అజుడగ్రజుడైన నగుగాక తత్కర్మ
కాండనాదేశించు ఘనుడ వీవు
అలహే! లందఱివలెగాక యడుగక
వచ్చి వరాలిచ్చువాడ వీవు'

అని మన్మథుని ఘనతను తెల్పినాడు.

అంతేకాదు. "నేనూర్వశిపాండుబాసి
తన యూసును గోల్పడి యుంట స్వామి
తా నోర్వడు, నాకుదక్క డిక నూర్వశి
గూర్పక యేని చెచ్చెరన్" (49ప) అని
శ్రీనాథుడనుటలో ఈశ్వరార్చన కళా
శిలుడగు నాత డామె హిందులో
కామియై మోక్షగామి యగుచున్నట్లు
కనబడుచున్నది.

దానికి నైదోడుగా కవిచెప్పిన

'చిత్తము నీకుఁబుట్టినిలు

శీతమయూఖశిఖావిటంక సం

ప తికి మెట్టినిలు మఱి

భావన నీయది భక్తి వానిదై

జొత్తిలు నాకవిత్వమునఁ

జోద్యముగాఁ గథలేతదీయముల్,

చిత్తమునం జిగిర్చినవి

జీవకశలోరసముల్ త్వదీయముల్. (15)

అనుపద్యములో శ్రీనాథుని కవి తా
రహస్య మున్నది.

అంద మొక్క తన శరీరముననే యుం
డుట కిచ్చగింపక మన్మథుడు శరీరమును
వీడి తన అందము ప్రపంచమున కంతకును
పంచి పుణ్యము గట్టుకొన్నా డట! భావ
ములో ఊర్వశి అభావ మగుటచే తన
చిత్తములో శివుడువెర్రెత్తినాడని శ్రీనా
థుడు సర్వాత్మకుడయిన మన్మథుని
వేడగా వేరుపాయము లేక శ్రీనాథుని,
శివుని ఒకే మారు తనియింపజేయుటకు
తానే ఊర్వశి రూపము నెత్తెను ... కవి
ఆరూపములో శంకరుని సాక్షాత్కార
మైనట్లు సంతసించెను. దానితో లోక
మున సృష్టికాండ స్తంభించెను. అప్పుడు
ఇంద్రుడు హూర్జటిని వేడికొని ఊర్వశిని
పంపించెను. ఊర్వశు లిద్దఱు సూచి
ఆశ్చర్యపడి శ్రీనాథుడు కోపగించెను.
ఆ కోపాగ్నికి చిత్తజుడు భస్మముకాగా
శివు డాతనిబ్రదికించి చిరంజీవునిగా
జేసెను. దానికి మన్మథుడు శ్రీనాథుని
అభినందింప నాచెను కాని సుకవి కాన
రాలేదు, దానికిఁ చిఱునవ్వు నవ్వె శివుడు'
అనుటలో శ్రీనాథుడు శివైక్యమందె
ననియు, అతనిమూలముననే ఆంధ్ర
సాహిత్య లోకమున మన్మథుడు చిరం
జీవియై శృంగారరసము నిలిపె ననియు
కవిభావన.

రంభాకల్పము :- తెలుంగు రాయుడు
కస్తురిని పంపి కబురుచేయగా రంభ వచ్చి
నది రాయ లామె నాహ్వానించుచు.

“నీసాంగత్య సమిద్ధకావ్యమునఁ బుం
ద్రైక్షుప్రభుశ్లాఘనై
నీశృంగార విపంచికం బొడముతం
త్రీస్వాదు నాదంబునై
నీసాందర్య మహస్సులో నణువునై
నే లీనమై పోదురా
కాసారంగధరోపమానస! అదే
కైవల్య మీజీవికీ” (7 ప)
అని అనుటలో అతని సాందర్యోపా
సన సువిదితము.

తరువాత నాతడామె ‘శృంగారమహా
ర్ణవమ్మన జలాంతర్గామి’ యైనాడట! ఆమెరూప విశేషమును కవి ‘లలనాంగక
ముల కెన్ని యుపమలున్నఁ బూర్ణాకృతి
కుపమ లేదు. నిల్వటద్దము లోపలిగీడ
దక్క’ అనిస్తుతించినాడు. (10 ప)

రంభారాయ లానందవారధిలో నోల
లాడిరి. దానికి కారణము వారు స్మరవేద
ఘనపాతివరులెకాగు. స్వాను భవ మహా
భాష్య సంధానచణు! లట!

నారదముని కస్తురి గు బాళింపు నకు
ముగ్ధుడైవచ్చి కస్తురిని వేడగా “బ్రహ్మ
చారులకు కస్తురి ఎందులకు?” అని రాయ
లనెను. ఈమధ్య శ్రీనాథుసఖ్యమునను
కామచారులై పాట విడనాడి కవిత్వలో
బడినారు” అని రంభ అనును. తెలుగు
సాహిత్యమున శ్రీనాథు డా సిరికినాథు
డైనవాడేగాని అన్యుడు కా డనియు
అతని కవిత్వము బ్రహ్మచారునికూడ కామ
చారునిగ నొనర్పగలదనియు కవిసమర్థున.
అంతియేకాదు. మారనారదుల కిద్దరకు
ఒకే పాలిక కలదట! వారి కలుములు
జగత్కారణములే నట! ఆ గడుసుమాట
లకు సహించి నారదు డామె ఇచ్చిన
కస్తురిని గ్రహించి ఆశీస్సులందించి వెడలి
నాడు.

ఒకనాడు నలకూబరుడు వచ్చి రంభను
తీసికొని పోయెను. నారదుడు వచ్చి
రాయలను ఓదార్చి ఇంద్రునకు, ఫిర్యాదు
చేయు మని చెప్పెను. రాజాకోరికపై

శ-లీపతి ‘జాగధర్మాసనము’ను దీగెను.
కవిసార్వభౌముడు రాజాపక్షమున
న్యాయవాదియై “స్వజనప్రవేశార్హమై
తగునట్టి కలరాజవేల్పు దేవళమురంభ,
ఆమె నలకూబరుని గుత్తయగుట యేమి”
అని వాదించెను. “కనీసము రసాభాస
మానమైన కవిత చెప్పినా” అని అను
టలో కవీశ్వరుడు స్వర్గ సుఖార్హు డను
కవిభావన విస్పష్టము. దానిలోఁ ఒక్క
పూటను మరుని పస్తుండనని రంభ కాలు
మాసాల స్మగోపవాస శిక్షను ఇంద్రుడు
విధించెను. శ్రీనాథు డది దారుణ మనెను.
అప్పుడు శక్రకుడు” రంభలోగిట బనశ్శన్
దెల్లురాయండు, రేలనుఁ గౌచేరియుఁ
బంచుకొందురనగా; తెల్లురాయని ‘పగటి
వేషములకు పట్టపగ్గమును’ లేకపోగా,
నలకూబరునకు ‘నవ్యదివాంధవృత్తి’ వీపు
డెను. ‘రంభకల్ప మాగంభ మయ్యెను.
‘రంభగూడె తెలుంగు గాయ గాహు
త్తుండు’ అను చాటు వాధారముగా గొని
కవిదేసిన అపూర్వకల్పన ఇది.

రమణీప్రియ దూతిక:- స్వర్గలోక
మున ఊయలూగు పెద్దననుచేరి హరిణి
చేయి పైని వైచినది. ‘శ్రీహరీ’ అని తిర
స్కరించి నా డాతడు. దాని కామె
“మా వరూధినికి గీడొనరించిన ప్రోడ కట్లు
మాతావునఁ దావు గల్గె”నని ప్రశ్నించి
“భవత్ప్రవీణతీ, పూతి మెఱుంగు కైత
లయి పోయెగదా పరిభూతభావజా” అని
గేలిచేసి వెడలిపోయినది. ఇక్కడనే,
పరిణత మన్మథః ప్రభవ పాత్ర సుమాప్ర
వరుండు” అనిపెద్దన పలుకుట, “వీరువు
రభిన్ను లామను చరిత్రము మానసపుత్రి
వీర” కని హరిణి చెప్పటలో కవి ఏపాత్ర
సృష్టించినను అతని మనోభావననుబట్టి
సృజించు నని స్పష్ట మగును.

హరిణివెల్లినవెంటనే పెద్దన మనసు
ఊయల లూగెను. హరిణీదూతిక చెచ్చిన
కప్పురివిడెమును వైచికొని తనకోరిక
నామెకు తెలిపెను. పోయినదానికి వగ

వక కోరివచ్చిన తన్ను స్వీకరింపు మని
అని వేడగా, దాని కాత డంగీకరింపక”
కప్పురివిడె మాతృ కింపయిన భోజన
మిచ్చిననే గదా” అనెను. అప్పు డామె
చింతించి వెడలినట్లే వెడలి తనవిద్య
వలన హరిణీరూపమున వచ్చి కాగలిం
చెను. ‘ఆ పంచాస్త్రాగమ పండితాగ్రణి
రసబ్రహ్మం బుపాసింపగా, ఆత డచ్చె
రువుగ సంతరించిన ప్రసిద్ధరసాశురతి
ప్రబంధమం దతిమిన నవ్య దివ్యమణిత
ధ్వనులే’ మత్తకోకిల లైనవి. ఇదికూడ
పెద్దన చెప్పె నను చాటు వాధారముగ
చేసిన కల్పన.

దక్షిణ నాయక:- ఇంద్రుని కొలువులో
మేనక, తిమ్మన, నారదుడుఉండగా మేన
కాదులు తిమ్మన పాటను మెచ్చుకొనిరి.
నారదునకు కోపము వచ్చెను. తిమ్మన
కొన్ని పారిజాతము లాతని కిచ్చి సత్క
రించెను. కాని నారదుడు వాటి సౌరభ
మెంతదూరము పోవునో చూత మనుచు
వెడలిపోయి విశ్వామిత్రునిఁ జేరి “మేన
లేనిమేనున నుమలేని శంభునిగ నున్న
మిముం గనుగొంచుఁ గుండెదన్” అని
తిమ్మన తనకవితా పతః ఫలముచే మేనకను
పొంది విగ్రహీగుచున్నా డని ఫి ర్యాదు
చేసెను. దానికి విశ్వామిత్రుడు మండిపడి
తిమ్మనకడకేగి వారిద్దఱను శపింపనెంచెను.
అదిచూచి తిమ్మన తాను పరాయివాడు.
కాడనియు, అతని గోత్రము వాడగుటచే
తనే ఆరసజ్జత తిన కట్టిననియు, విశ్వా
మిత్రునిగా పేర్గన్న ఆతడు మనుమడగు
తనకు మేనక నిచ్చి విశ్వమిత్రుడుగా
మారుట మంచిదనియు, మేనక తనవద్ద
నున్నను నెదలో విశ్వామిత్రునే తలంచు
చున్నదిగాన ఆమె కంటికి తాను కూడ
విశ్వామిత్రునివ లేకనబడునట్లు వర మీయ
వలెననియు వేడెను. దాని కాతడు సంత
సించి ఆమె దక్షిణ నాయకగా కాక
తిమ్మననే నమ్మియుండునని చెప్పి వెడలి

(తరువాయి 7 వ పేటలో)

ధర్మస్కంధము - అతిథి సత్కార కథనము

మూలము : శ్రీ సామనాచార్యులు.

బాధనొంది పత్ని గాఁ బడయఁగోరి
 “నుందరి! కామదృష్టితో నన్ను భజిం
 పుము.” అనెను. సుహృత్ముండయిన హుతా
 శనునిచే నీవిధమున నభిలషింపఁబడి
 యామె కొంచెము గుండెచెదటి బాధతో
 నిట్లనెను.

“ఓయీ! కులీన లయిన కన్యలకు మాతాపితలు బాంధవులు ప్రదానము చేయ నధికారులు. అగ్నియందు పాణిగ్రహణ మంత్రములతో హోమమొనరించి సత్పు రుషులనుధ్య నొసఁగఁబడిన పతియే యా మెకు రక్షకుడు. అట్టి కన్యవైన నే నస్య తంత్రను. కావున నాతండ్రి నడుగుము.”

యజ్ఞము జరుగుచున్న సమయమున బ్రాహ్మణ స్వరూపమున నగ్ని ఆకన్యను యాచించెను. రాజు కన్య నాతని కీయఁ దలఁపలేదు. 'ఈతఁడు దరిద్రుఁడు, సవర్ణుఁడు కానివాఁడు నని రాజుభావించెను.

యజ్ఞ దీక్షితుడై యారాజు హవనారంభి
మగ్ని నాహ్వనింపఁగా నాతఁడు కాన
రాడయ్యెను. దాని కారాజు భయపడి
వ్యథచెంది ఇది మానవుల కెపుడు జరగని
సంఘటన యని విచారపరుడయ్యెను.

ఋగ్వజ్ఞ స్సామ వేద పాఠగులును,
వేదార్థ తత్త్వ విదులును, నగు బ్రాహ్మణు
లనేక విధముల పాఠకుని స్తుతింపఁగా
నాతఁడు స్వరూపమును బ్రకాశింపఁజేసి
వారితో నిట్లునెను.

“దుర్యోధన పుత్రికను నేను వరించి
తిని. అంజు నిరాకరించుటచే అదృశ్యుడ
నైతిని.” అగ్నిమాటలు విని విస్మితులై
యాత్రావ్యాఘులు ప్రాతః కాలమునఁ
బోయి రాజున కాసంగతి నివేదించిరి.
రాజుది విని సంతసించి దాని కంగీకరించెను.
అగ్ని నిత్యము సన్నిహితుడై యుండుట

నాతఁడు శుల్కముగాఁ గోరి పుత్రిక
నాతనికి సమర్పించెను. ఆయన్ని యజ్ఞ
మున సుధారసమునువలె నామెనుగ్రహిం
చెను. ఆమె యందాతనికి సువర్చనుఁడను
పుత్రుఁడుగలిగెను. ఆశిశువు వేదము లన్ని
టిని గ్రహించి యుండెను.

“నీ పెన్నులు నలిగికి బ్రతికూలము
 సేయరాదు. నిత్యము నలిగికి బ్రయము
 సమకూర్పవలయును. ఏవిధమయిన సందే
 హమును లేక ఆత్మప్రదానము చేత నైన
 నాతని సంతసింప జేయవలయును.
 ఈవ్రత మెల్లపుడు నా హృదయమును
 బాంధవ్యమున కలుపును. గృహస్థున కతిథిని
 మించిన పరమార్థములేదు. నామాట నీకుఁ
 బ్రమాణమైనచో నేనున్నను లేకున్నను
 అతిథి నగౌరవ పఱచరాదు.”

ఓఘవతి కరములు శిరమున జోడించి
 యాతఁడు తెలివిన నియమమును బ్రతిగ్ర
 హించెను. అవకాశము కొఱకు నిరీక్షిం
 చుచు మృత్యువు సుదర్శను ననుసరించు
 చుండెను. సుదర్శను డిధ్యములకొఱకుఁ
 బోయినపుడు ధర్మఁడు బ్రాహ్మణవేషమున
 నతిథియై యోఘవతి కడకుఁబోయి యాతి
 ధ్యముఁ గోరెను. విధివిధానమున నామె
 యాతనికర్ణ్యపాద్యాదులొసఁగి పూజించి
 నీకేమి యొసఁగుదు ననియడిగెను. “గృహ
 స్థాశ్రమ సమ్మతమయిన ధర్మమునందు
 నీకాస్థ యున్నచో ఆత్మప్రదాన మున
 నాకు సంతృప్తి కల్గింపు” మని యాతఁడు
 గోరెను. ఇంకితరములు వేనివలనను నాకుఁ
 బ్రయము కలుగ దనెను.

రాజకుమారియగు నోభువతికి భర్త వచనము జ్ఞప్తికి వచ్చెను. కొంచెము బిడియముతో నాయతిథి కోరిక కంగీకారముఁ దెలిపెను. అబ్రాహ్మణుఁడామెతో రహస్య కుటీర ప్రదేశమునఁ బ్రవేశించెను. ఇంతలో నిర్భయముఁ దీసికొని యగ్నిపుత్రుఁడచటికి వచ్చెను. ఎచట నుంటి వని యోభువతి నెన్నోసారులు పిలిచెను. అతని కామెప్రత్యుత్తరము లేదు. రహస్య కుటీర ప్రదేశముననున్న బ్రాహ్మణుఁడు “నేను బ్రాహ్మణుఁడను. అతిథిని. నీ భార్య ఆత్మదానమున నాకు సమర్పణ గావించుచున్నది. ఇపుడేమి కర్తవ్యమో నీవు తెలుపుము.” అని సమాధానమొసఁగెను. కూటముద్గరహస్తుఁడై మృత్యువు భగ్నప్రతిజ్ఞఁ డయినచో నా రాజును జంపవలయునని భావించుచుండెను.

అగ్నిపుత్రుఁడయిన సుదర్శనుడు మనోవాక్కర్మల చేత నీర్వారహితుఁడైనవ్యుచు నిట్లనెను. “సంప్రాప్తించినయతిథిని పూజించుట గృహస్థునకుఁ బ్రధాన ధర్మము. అతిపూజితుఁడై వెడలుటకంటె ఉత్కృష్టధర్మము లేదని బ్రహ్మ ప్రజాపతి యింద్రుఁడు అగ్ని వసువులు యముడు మున్నగు మనీషులు పలుకుదురు. వీరతిథిని పూజించి భుజింతురు. బుద్ధి, ఆత్మ, మనస్సు, కాలము, దశదిశలు పృథివ్యాది పంచభూతములు, ప్రాణుల పుణ్యపాపములను నిత్యము వీక్షించుచుండును. నాప్రతిజ్ఞను పాలించి దేవతలు పాపహరణము గావించురుగాక. నాప్రాణములు, భార్యలు ఇతరధనములు అతిథి సమర్పణము గావించుట నా వ్రతము.”

‘అది సత్యము’ అని అన్నివైపుల నాదముద్భవించెను. కుటీరమునుండి బ్రాహ్మణుఁడు వెలువడి భూమ్యాకాశములను వాయువునను వ్యాపించి సుదర్శనుని సంబోధించి యిట్లనెను.

“నేను ధర్ముడను. నీకు శుభముగుఁగాక నీవ్రతమును బరీక్షించుటకై వచ్చితిని. నీసత్త్వముఁ జూడ నీమీద నధికమైన ప్రీతి గలిగినది. మృత్యువు నీచే జయింపబడినది. రంధ్రాన్వేషియై నిన్నను సరించి యున్నది. నీచే వశీకరింపబడినది. ఈ యోభువతి యేప్రాణికిఁ జైనకరాని మహాపతివ్రతగా గ్రహింపుము.

అన్యాలోచన తగదు. ఈమె వలన నీకు తపస్సాగ్ర్యము లయిన లోకములు సిద్ధించినవి. ఈ దేహముతోడనే నీవు ఉత్తమ లోకములను దర్శింపఁగలవు. నీచే మృత్యువు జయింపబడినది. విశ్వర్యము ప్రాప్తమైనది. నీ యీ గృహస్థధర్మముచే లోకములు, పంచభూతములు జయింపబడినవి.” ఇట్లు పలికి పూజ్యుఁడైన ధర్ముఁ డదృశ్యుఁడయ్యెను.

సుదర్శనుఁడు దుగాసదమైన మృత్యువును గృహస్థధర్మముచే జయించి సపుత్ర పశుబాంధవముగా సశరీర స్వర్గము నొందెను. కావున గృహస్థున కతిథిని మించిన వేలు దైవములేదు. ఇది సత్యము. అతిథి పూజ వలనఁ గలిగిన శుభము నూఱు యజ్ఞముల వలన నైన లభింపదు.

అజ్ఞాతకుల నామములు గలవాడైనను బుభక్షతో తత్కాలమున నేతెంచినట్టియు, శాంతుడైనట్టియు, యాచించునట్టియు, దరిద్రుడైనట్టియు, బ్రాహ్మణుని అతిథి అందురు. అతని యథాశక్తి పూజింపఁ దగునని విబుధులందురు. గోత్రాదికమును, స్వాధ్యాయమును, తపసును, శాస్త్రాదికమును, ఆకారానాకారములను గణింపక యాతని బ్రహ్మగా భావింపవలయును. (పాత్రుడైన) యతిథి వచ్చినపుడు వెంటనే పూజింపనివాడు చక్కగా చేసిన హోమమును నిష్ప్రయోజన మగును. కావున బ్రాహ్మణుల కతిథి నిత్యము పూజనీయుడు. (ఆగ్నేయ పురాణము)

(5 వ పేజీ తరువాయి)

పోయెను. అప్పుడు మేనకా తిమ్మనలు సౌఖ్యమున నోలలాడిరి.

తిమ్మన కాళికగోత్రజు డనుదానిపై కవి చేసిన ఊహ ఇది.

మోక్ష గామి :- ధూర్జటిమహాకవి శివుని మీదభక్తితో, స్త్రీలమీదిగ క్తితో స్వర్గము నకు చేరినాడు. కాని అతని దరిజేరుటకు వేశ్యలు భయపడిరి. దానికై వగచి దివ ముతామిధ్యయని తలంచి, కైతలో సుకుమారవారవని తాజనమధురాధరామృతము గ్రోలిన వానికి దివిలోకూడా కైతమాధురి ఫలమియిదా అని యోచించి సమస్త దివిషద్గణికా మానవశీకరణార్మకమా ఒక వ్రతముఁజేయ సంకల్పించెను. దానితో అమరాధిపుని ఆజ్ఞతో రోజుకొక్క వేశ్య అతని యింటికి రా దొడగెను. ధూర్జటి రంభాద్యప్సరలతో కూడి మాచి మారాదులు రచించిన స్మరనూత్రములకు స్వానుభవ మహాభాష్యము వ్రాసెను. అంతేకాదు. ‘అప్పరశృత కోపగూహనము బడుల నతడు నేర్చిన మన్మథాంకిత రతి ప్రబంధము లవి బ్రహ్మానంద బంధురోప మాయత పరమానంద సంధాయకములు’గా నొప్పెను. ‘రాత్రు లెల్ల శివ రాత్రులు కాగా అప్పరసరెల్ల శివమెత్తి ఆక్రమింపగా ధూర్జటి బ్రదుకు ‘అర్ధనారీ శ్వర’ మయ్యెను.

అతని కామమున నొనర్చిన ఈశ్వరా ర్చనను గూర్చి కవి

‘కాంతాశ్లేషము పానవట్టమభిషే
కంబుల్ ప్రమోదాశ్రువుల్
దంతాళి ప్రభలిద్ధ దీపములు ను
ద్యద్ధూపముఁఘ్వాసమే
కాంతాలాపము స్తోత్ర పాఠము నను
స్కారంబు నైవేద్యమున్,

కంఠక్రీడగ సత్కీర్తిం దశవలిం
గంబాపై నప్పట్టునన్ (16 ప)

అని చెప్పటలో ధూర్జటి శైవత త్వము
స్పష్టమగును.

దానిలో నలకూబరాదులు మంచము
పట్టినారట! కుబేరుడు కుమారుని వ్యధకు
బాధపడి శివుని వేడగా నాతడు చెప్పిన
యుపాయముతో ఇంద్రుడు అప్పరసల
నందఱను శివరాత్రికి కైలాసమున కేగ
నాజ్ఞాపించెను. వారిలోబాటు ధూర్జటి
కూడ 'పూసల దారమట్లు' తారాద్రి
కేగెను. శివు డాతని కరుణించి "నీశివ
భక్తి కావ్యసరణిం గడు ధన్యత బొందె
నింక నాలో శయనింపు కాశ్వత విలీనవి
కల్పసమాధి" ననగా ధూర్జటి.

"స్వామి! మోక్ష మనగ నేమి? నీలోన నా
యంతవా దూరక యైక్యమగుట
పోనిమ్మ లీనమైపోదునా యన్న నా
వలె మఱినినుఁ గొల్చువా డెవండు?...
ఈవులేక నేనుండలే నేనులేక
యెట్టులుందువు నీవు నా చిట్టితండ్రి!
(23 ప)

'అమరస్త్రీల రమించినంతెడదుమో
హంబంచు నాబ్రహ్మ ప
ట్టము సిద్ధించిన నాసదీఅదనిరూ
ఢంబయ్యెనా, కింక నీ
దుమదిం బొచ్చెద నన్న భావభవుడం
దున్ లేడె? నాకింక నె
య్యది గమ్యం బనియెడ్చు ధూర్జటికి బ్ర
హ్మనంద మీశుం డిడెన్ (24)

'కామిగాక మోక్షగామి కాడు' అను
మాక్తిని నిరూపించు కథ ఇది.

(స శేషం)

తెలుగునాట వ్యావహారికభాష

— శ్రీ ఎల్. కె. వల్లేశ్వరరావు, ఎం. ఏ.

మానవుడి భావవ్యక్తీకరణ సాధ
నాల్లో అత్యంత ప్రధానమైనది భాష.
శక్తిమంతంగానూ బౌచిత్య సుందరం
గానూ భావాన్ని వ్యక్తీకరించడమే భాష
యొక్క ప్రయోజనం. ఇది పారంపర్యం.
పరిణామం దీనిస్వభావం. కాబట్టి నిత్య
వ్యవహారోపయుక్తమైన ఏ భాష
అయినా దేశకాల పాత్రలను బట్టి
మార్పులు పొందుతూనే ఉంటుంది.

నన్నయ నాటినుంచి చిన్నయ నాటి
వరకూ తెలుగు సాహిత్యోపయుక్త భాష
గ్రాంథికమని పండితుల భావన. శిష్ట
వ్యవహారంలో అందులోనూ కేవలం
వాగ్వివహారంలో మాత్రమే ఉన్న
భాషాభేదాన్ని మనపూర్వులు 'వ్యావ
హారికం' అని అన్నారు. వాగ్వివహారంలో
శిష్ట వ్యవహారంలో ఉన్నా అది శిష్టుల
రచనల్లో స్థానం సంపాదించు కోలేక
పోయింది.

తెలుగుభాష అస్తిత్వాన్ని నిరూపించే
లిఖితాధారాలు క్రీ. పూ. 200 సం॥ నుంచి
లభిస్తున్నాయి. క్రీ. శ. 575 నుంచి
తెలుగు వాక్యాలతో ఉన్న కాసనాలు
లభిస్తున్నాయి. తొలి తెలుగు కావ్యమని
చెప్పబడుతున్న ఆంధ్ర మహాభారతం
యథామాతృకంగా లభ్యం కాకపోవటం
వల్ల, ప్రాచీన భాషాస్వరూపాన్ని
యథాతథంగా తెలుసుకోడానికి పరి
ణామం అనాధ్యమైన తామ్ర శిలాకాసన
భాషే ఏకైకాధారం.

ప్రాచీనకాసనాల్ని పరిశీలించినప్పుడు
వ్యావహారిక భాష ఎప్పుడు నియమబద్ధం
గానే ఉండేదనీ, ఈనాటి శిష్ట వ్యవ
హారానికి కాసన భాషకు క్రమపరిణామ
రూపకమైన చారిత్రాత్మక సంబంధం
ఉందనీ అవగత మౌతుంది.

నన్నయ కావ్యభాషతో ఆనాటి
కాసన భాషను పోల్చిచూస్తే అప్పటికే
అవి భిన్నంగా ఉన్నాయని తెలుస్తుంది.
నన్నయ యుగం నుంచి ఆధునిక యుగా
రంభం వరకూ తెలుగు సాహిత్యంలో
దాదాపు అన్నీ పద్యకావ్యాలే కాబట్టి
వాటిలో పాత ఒరవడి కనిపిస్తుంది.
అయినప్పటికీ అక్కడక్కడ కవిస్వేచ్ఛా
పరతవల్లనో, సమకాలిక వ్యవహారప్రభా
వంవల్లనో, ఛందో నిర్బంధాలవల్ల పేరు
మోసిన కవులరచనల్లో కూడా కావ్య
భాషాసంప్రదాయానికి భిన్నమైన
రూపాలు కనిపిస్తాయి. వ్యాకర్తలు
వాటిలో కొన్నిటిని అనివ్యగ్రామ్యా
లనీ, పూర్వకవుల ప్రయోగాలనీ మన్నిస్తూ
వచ్చారు. కాని వివిధకాస్త్ర గ్రంథ
వ్యాఖ్యల్లోనూ, ఇతిర రచనల్లోనూ కూడా
మహాపండితులు సైతం వ్యావహారిక
భాషను ఆదరిస్తూ వచ్చారు.

తిక్కన 'ప్రాతవడ్డ మాటల్ని పరి
హరించా లనటాన్ని బట్టి అప్పటి విద్వ
త్కవులు పూర్వకాల శబ్దోపయోగాన్ని
అభిమానించేవారు కాదని చెప్పవచ్చు.
'ఇచ్చినాడు' వంటి క్రియారూపాలు
నన్నయ భాషలోలేవు. తిక్కనభాషలో
'ఇచ్చినవాడు' తోపాటు ఇచ్చినాడు
కూడా ప్రయుక్తమైంది.

గ్రాంథిక వ్యావహారిక భాషా వివా
దంలో పదజాలంకూడా ప్రముఖస్థానం
ఆక్రమిస్తుంది. అందులోనూ మిశ్ర సమా
సాలు మరీముఖ్యం. తెలుగులో ప్రవే
శించిన సంస్కృత ప్రాకృత పదాలు
తత్సమాలు. తద్భవాలు అన్యదేశ్యాలే
అయినా వాటిని గురించి అత్యంత గౌర
వంగా వివరించిన మనవ్యాకరణాలు తది
తర అన్యదేశ్యాల విషయంలో మానం

వహించాయి. ఇవి సంప్రదాయ వ్యాకరణాలకు విరుద్ధాలే అయినా ప్రవాహినిగా ఉండే భాషా స్వభావాన్ని సుబోధకం చేసేవి ఇవే. తిక్కన కవితలో ఒకటి రెండు అన్యదేశ్యాలు మాత్రమే కనిస్తాయి. సంస్కృత ప్రాకృతేతర అన్యదేశ్యాలకు సాహితీగౌరవ మిచ్చిన తొలి తెలుగు కవి మహాకవి తిక్కన.

శ్రీనాథ యుగం నుంచీ అన్యదేశ్యాలు మనకావ్యాల్లో ఎక్కువ కనిపిస్తాయి. సంఘజీవి అయిన కవిని రాజకీయ కారణాల వచ్చిన మహమ్మదీయ భాషా ప్రభావం ఆకర్షించింది. మహమ్మదీయుల రాజకీయశక్తితో పాటు వాళ్ళ భాషా పదాల సంఖ్య బలంకూడా తెలుగులో పెరిగింది. ఆశ్రయ దాతల అన్యభాషా పాండితిచేత ఆకర్షితుడైన శ్రీనాథుడు అన్యదేశ్యాలను స్వేచ్ఛగా వినియోగించాడు. ఇతని కాలంనుంచే వ్యావహారికరూపాలు పద్యగ్రంథాల్లో చాటువుల్లో దొరుకుతున్నాయి. దేశం చూసినవాడు కాబట్టి కొత్త దారులు తొక్కినాసామాన్యక్షలాణికులూ కవులూ వేలెత్తి చూపడానికి సాహసించలేని వ్యక్తి కాబట్టి అతడే నిరంకుశతకు చిహ్నంగా అసాధురూపాల జీవశక్తిని కవితలో వినియోగించుకో గలిగాడు.

తర్వాతి కాలంలో అప్పకవిలాంటి ఛాందస లాక్షణికులు కూడా 'వ్యవహారహాని' భయంవల్ల మేల్వచ్చుతున్న అంగీకరించి అవి వాడిన కవుల కావ్యాలకు ప్రామాణికతాప్రదానం చేశారు. అన్యదేశ్యాలు వాడటంవల్ల భాషాసాంకర్యం జరుగుతుందనుకోవటం పొరపాటు. భాషలో నూతన పదజాలంచేరడం దాని వికాసానికి నిరూపణం.

పద్యకావ్యాల్లో వ్యావహారిక రూపాల సంఖ్య తక్కువగా ఉన్నా గేయపద కవితల్లో ఎక్కువగా ఉన్నాయి. క్రీ. శ. 1800 నాటి తాళ్ళపాక కృష్ణమా

చార్యుడు 'సంకీర్తనలక్షణ' మనే తన గ్రంథంలో వ్యవహారరూపాల చెల్లుబడిని అంగీకరించాడు. ఫలితంగా తాళ్ళపాక అన్నమాచార్యుల కాటానికి వ్యాప్తి లోకి వచ్చిన కీర్తన సాహిత్యంతో వ్యావహారికం క్రమంగా వేళ్ళుతన్నటం ప్రారంభించింది. అన్నమయ్య, త్యాగయ్య, తేత్రయ్య కీర్తనల్లోనూ, పదహారో శతాబ్దంలో ఆరంభమైన యక్షగాన వాఙ్మయంలోనూ వ్యావహారిక రూపాలు అసంఖ్యాకంగా ప్రవేశించాయి. ఇక ఆధునిక కాలంలో వస్తున్న గేయ సాహిత్య విషయం చెప్పనే అక్కరలేదు.

మొదటినుంచీ కావ్య వ్యవహార భాషాభేదం అంతో ఇంతో ఉండగా అది రానురాను బలపడుతూ "మహమ్మదీయుల ప్రభావంతో" మధ్యయుగాల నుంచీ మనకవిపండితుల దృక్పథాల్లో కొద్దిపాటి మార్పులు రావడం మొదలు పెట్టాయి. ఆంధ్రనాయక రాజుల కాలంలో ఈ మార్పులు బలపడి ముఖ్యంగా వచన వాఙ్మయంలో కావ్య వ్యావహారిక భాషాభేదం సన్నగిల్లుతూ వచ్చింది.

ఆంగ్లేయులు వలసరాజ్యాధిపతులుగా నిరపడేకొద్దీ సంఘ జీవితంలో రాజకీయ వ్యవస్థలో కనీవినీ ఎరగని మార్పులు వచ్చాయి. వాళ్ళమతప్రచార దృక్పథం తెలుగుకు ప్రాధాన్యమియక తప్పలేదు. నైనులూ, బొద్దులూ పాశ్చాత్యతలు చేపట్టినట్లు, వీగ్తశైవ మతప్రచారానికి దేశీయమైన తెలుగును పాల్కురికి సోమనాథాదులు చేపట్టినట్లు క్రైస్తవ మత ప్రచారకులు తెలుగును చేపట్టారు. క్రీ. శ. 1720 నుంచి క్రైస్తవ వాఙ్మయం వ్యావహారిక భాషలో రావటం మొదలైంది. క్రైస్తవ మత ప్రచారకుల ప్రాబల్యంవల్ల తెలుగు పాఠ్యపుస్తకాలు ఒకప్పుడు శిష్ట వ్యావహారికంలో రాయటం జరిగింది. బైబిలు అనువాదాల్లోకి కూడా చాలా

వ్యావహారికరూపాలు ప్రవేశించాయి. కాని ప్రాథమిక విద్యావిధానం పండితుల పాలబడటంవల్ల ఆ తరగతుల పాఠ్యపుస్తకాలు కావ్యభాషలో వెలువడేవి. ఈ కావ్యభాషను అర్థంచేసుకోవడం, రాయడం చాలా కష్టమనీ, బోధనా మార్గంగా అది పనికిరాదనీ ఆపండిత వర్గంకూడా సకాలంలో గుర్తించి భాష సులభగ్రాహ్యమయేందుకు వ్యాకరణ నియమాల్ని సడలించింది.

అప్పటి భారత ప్రభుత్వపు సర్వేయర్ జనరల్ గా ఉన్న కర్నల్ కాలిన్ మెకంజీ "165-8-1821" కావలి వెంకట శర్మయ్యగారు సేకరించిన కైఫీయతులు మనవాళ్ళకు చారిత్రక దృక్పథాన్ని ప్రసాదించటం ఆరంభించాయి. వీటన్నిటినీ మరల రచింపచేసి బాక్లస్ ఫిలిప్ బ్రౌన్ తెలుగువారికి ప్రసాదించాడు. ఇవి ఆనాటి శిష్టవ్యవహారానికి ప్రతిబింబాలు. క్రీ. శ. 1802 ప్రభుత్వ ప్రకటనలు వ్యావహారికలోనే ఉండేవి.

అనేక ఇతర పుస్తకాలతో పాటు 1848 కి ముందు ప్రచురించబడిన పాఠ్య గ్రంథాలన్నీ వ్యావహారికంలోనే ఉండేవి. ఆ సంవత్సరమే ఉపయుక్త గ్రంథకిరణ దేశభాషా సభకు పరవస్తు చిన్నయసూరిగారు అధ్యక్షులయ్యారు. ఆయన 1853 లో నీతిచంద్రికనూ 1855 లో బాలవ్యాకరణాన్ని రచించి రాజధానీ కళాశాలలో ప్రధానాంధ్యధ్యాపకులైన తర్వాత పరిస్థితులు తల్లకిందులుగా మారిపోయాయి. పరంపరాగతంగా చూపినా, వ్యావహారిక రచనా సంప్రదాయం ముఖ్యంగా వచన వాఙ్మయంలో కనిపిస్తుండగా చిన్నయసూరి కారణంగా పూర్వగ్రంథాల్లో పరిష్కరణ సంస్కరణల పేరిట గ్రాంథీకరించి వికృతీకరించటం జరిగింది. ఇది మన పూర్వులకు మనమే చేసిన అపకారం.

సజీవమైన వ్యావహారిక భాషాప్రతిభను వ్యాకరణ శృంఖలాలు అరికట్టకూడ

తల్లీ! నిన్ను దలంచి...

— భారతీప్రియ.

పోతన కవితా సరస్వతి పోతనచేసిన ఈ సరస్వతీ స్తుతిలో సాక్షాత్కరించుచున్నది.

తల్లీ నిన్నుదలంచి పుస్తకముచే

తమ్మానితిన్ నీవు నా

యల్లం బందున నిల్చి జ్ఞంభణముగా

నుత్తుర్ సుశబ్దంబు శో

భిల్లన్ బల్కుము నాదు వాక్కునను సం

క్రీతిన్ జగన్మోహినీ

పుల్లాబ్జాక్షి సరస్వతీ భగవతీ

పూర్ణేందు బింబాననా.

ఇందులో ఉక్తులు, సుశబ్దము, వాక్కు అను మూడుపదములు నిర్దిష్టమైన అర్థములలో వాడబడినవి. వాక్కు మనలో నుండి వెలువడునది. దానికి భౌతిక శరీరము వంటిది సుశబ్దము. దాని యొక్క అర్థములు, భావములు మొదలైనవి ఆంతరంగిక సంస్కారములు. (ఇవిఉక్త

(9 వ శేజీ తరువాయి)

దనీ. భాష నవనవోన్మేషం చెందాలనీ అంటూ క్రీ.శ. 1910 ప్రాంతంలో శ్రీగిడుగు రామమూర్తి పంతులుగారు శిష్టప్రయోగాలను ప్రామాణి కాలు గా గుర్తించాలంటూ ఒక ఉద్యమం లేవదీశారు. తత్ఫలితంగా అనేక తర్క విత్తర్కాలు జరిగి 1914 లో మద్రాసు విశ్వవిద్యాలయం గ్రాంథిక భాషకి పట్టం కట్టింది. కాని దేశంలోని సాహిత్యమంతా సజీవభాషలోనే వెలువడ సాగింది. అనుకరణం హి శిష్టస్య సాధు భవతి అనే పతంజలి వాక్యం, శిష్టా నా ముక్తి సూత్రాణా మభావే అనుశాసన కారణ ఏవదండనీయా అనే దండిమాట, వ్యావహారిక వాదులకు ప్రధానాయుధాలుగా ఉండేవి. (సశేషం)

ములు.) ఒక తల్లి శిశువును కన్నపుడు కొన్ని సంస్కారములు గల జీవుడు భౌతిక రూపము నెట్లు పొందునో అట్లే మనవాక్కు కూడ మనలోని అనేక సంస్కారముల మూలమున సమ్మేళనము చెంది శబ్దరూపము ధరించును. మనయందరిలో నున్న సరస్వతి కారణముగ మన నుండి వాక్కు సంతానముగా వెలువడుచున్నది. అటువంటి వాక్కు సుశబ్దరూపము దాల్చుటకు ఆ తల్లి సంస్కారమెంత గొప్పది కావలెనో! అట్టైనచో ఆ సుశబ్దము ఉచ్చరింపబడినపుడు అనేక విశేష మనోహర వ్యంగ్యార్థములు వెల్లడియగును. ఇట్లు అర్థములు చెప్పబడుటనే 'ఉక్తులు' అందురు. పోతన కవితా సరస్వతి అనగా వాక్కు సుశబ్దరూపము కలిగి మనోహరమైన అర్థములు వెల్లడింపవలెనని అతని ప్రార్థన. ఆ వాక్కు ఎట్లుండవలెనో సరస్వతీ స్తుతిలో పోతనయే తేటతెల్లము గావించినాడు. 'జగన్మోహినీ, పుల్లాబ్జాక్షి సరస్వతీ, భగవతీ, పూర్ణేందు బింబాననా' అను 5 విశేషణములతో వెల్లడి యగు వ్యంగ్యార్థములు పోతన వాక్ శక్తిని విశదీకరించును. లాక్షణికుల తృప్తికొరకు వీనిని వ్యంగ్యార్థము లనుటయే కాని సత్యమునకు వేదార్థము లనుటయే వివేకవంతము. వేదార్థమనగా ఋషులు కవితావాక్కు నుచ్చరించుట అని అర్థము. ఇది కవి యెడల భక్తితాత్పర్యములు కలవానికి నూటిగా గోచరించును. పాండిత్యభారముతోవంగి చూచు వారికి వక్రముగా గోచరించును. అందువలన కొందరు పండితులు నూటిగా గాక వక్రొక్తులచే తెలియ వచ్చు విశేషార్థములను వ్యంగ్యార్థము లని పిలు

తురు. సహజ పాండిత్యుడైన పోతనకవి త్వమును లక్షణవిరుద్ధ మనుకొనక చిత్త శుద్ధితో చదివినచో అనేక వేదార్థములు దర్శన మిచ్చును. అట్టివి ఒక కొన్ని ఇచ్చట పదిల పరుపబడుచున్నవి.

పైని చెప్పిన సరస్వతీ విశేషణముల సుశబ్దములచేత ఉక్తముమైన వేదార్థములు ఇపుడు దర్శింతము.

1. జగన్మోహినీ:- అనగా జగత్తునకు మోహము కలిగించునది. మోహ మనగా ఒక వస్తువును మఱియొక వస్తువుగా భ్రాసింప జేయుట. ఈ జగత్తునకు అట్టి మోహనశక్తి కలదు. కావుననే దీనికి జగత్తు అని పేరు వచ్చినది. 'గచ్ఛతీతి జగత్' అనగా కదలుచున్నది. గనుక జగత్తు అని వ్యుత్పత్తి. ఈ జగత్తు పరిణామ శీలమై నిత్యము మార్పు చెందుచుండును. కాని మార్పులేని విధమున నిత్యసత్యముగా గోచరించు చుండును. అట్లే ఒక వ్యక్తి మాట్లాడు అనేక వర్ణములు, పదములు మారిపోవు చుండును. కాని ఆ మాటల సముదాయములో ఆతని సంస్కారము స్వభావము నిత్యముగా మనకు వెల్లడియగును. అట్లే కవివాక్కులో అనేకశబ్ద ప్రయోగము లున్నప్పటికిని వానియందలి మోహనశక్తిచేత పాఠకునకు కవినిర్దేించిన రూపమే కన్నులకు కట్టును. కవి చిత్రకారుని వలె బొమ్మగీసి చూపడు. కాని మధురమైన శబ్దములు మన ముంగుంచుచుండును. వాని యందలి మోహనశక్తి మనకు మనోహరరూపములను మూర్తి కట్టించి దర్శనము చేయించును. ఇది సరస్వతి యొక్క జగన్మోహినీ తత్త్వము. అనగా పోతన కవితా సరస్వతి యొక్క జగన్మోహినీ రూపమే. ఉదా:

మందార మకరంద మాధుర్యమున తేలు

మధుపంబువోవునే మదనములకు

అను ప్రహ్లాదుడు

చేతులొగ్గి వసింప నీ చిన్ని పాపని త్రోసిపుచ్చగ చిత్త మొల్లదు సత్తమా

అను బలిచక్రవర్తి ఎట్లు కన్పించుచున్నారో చూడుడు.

2) పుణ్యభాక్ష :- అనగా వికసించిన పద్మముల వంటి కన్నులుకలది అని అర్థము. కన్ను మనకు వస్తురూపములను దర్శనము చేయించు చున్నది. అట్లే వాక్కు కూడ వస్తురూపములను సాక్షాత్కరింప జేయుట మనకు అనుభవములో నున్నదే. మనము వాడుకొను వస్తువులన్నియు కూరగాయలు పప్పులు లేడియో మొదలైనవియు మన స్నేహితులు రూపములును శబ్ద మాత్రముచేతనే మనకు స్ఫురించు చుండును. మరి కవి ప్రయోగించిన శబ్దము అంత మాత్రము కాక వికసించిన పద్మమువలె నుండి మనకు వర్ణింప బడు వస్తువును సుస్పష్టముగా గోచరింప జేయును. ఇందులో పోతన వాచ్యముగా చెప్పని మరియొక వేదార్థ మిమిడి యున్నది. కన్నులు వికసించిన పద్మములవలె నున్నవి. అన్నపుడు చాల మంది పద్మములంత వికాలముగనో అందముగానో ఉన్నవని మాత్రమే భావించుదురు. ఈమాత్రపుదానికి పద్మ సామ్య మక్కరలేదు. పద్మములు అనగా సూర్య కిరణములచేత వికాసముపొందు పుష్పములు. అట్లే మన కన్నులు సూర్యశక్తి చేత నిదురనుండి మేల్కొని వికాసము చెందును. గనుక వానితో పోలిక చెప్పబడును. కవితా వాక్కు సూర్య కిరణము వంటిది. కనుకనే వేదములందు 'గోవు' అని సూర్యకిరణము, వాక్కుకూడ చెప్పబడు చుండును. అట్టి వాక్ శక్తి చేత సుశబ్దము విప్పారిన పద్మమువలె రూపొందును. అది మన కన్నువలె చెప్పదలచిన వస్తువులేదా వ్యక్తిరూపమును చక్కగా సాక్షాత్కరింప జేయును. కనుక పోతన శబ్దములు సరస్వతి కన్నులవలె సర్వ సృష్టిని దర్శనము చేయించునవిగా నుండును. ఉదా:-

సౌవర్ణ కంకణ యుగ యుగ నివదంబు
శింజనీ రవముతో చెలిమి సేయ
తాటంక మణిగణ ధగధగ దీప్తులు
గండమండల రుచుల్ గప్పిగొనగ-
పరుఁ జూచున్ వరుచూచు నొంప
నలరింపన్ రోషరాగో దయా
విరతధూకుటి మందహాసములతో...
రాకేందు బింబమై రవిబింబమై
యొప్పు నీరజా తేక్షణ నెమ్ముగంబు
కందర్ప కేతువై ఘనధూమకేతువై యలరు
పూబోణి చేలాంచలంబు...

అనుటలో వీరశృంగార సమ్మేళనాభిరామ అయిన సత్యభామ ఎట్లు దర్శన మిచ్చుచున్నదో చూడుడు.

3) సరస్వతి:- సరస్ + వతి = అనగా ప్రవాహము కలది అని అర్థము. మనలో నుండి వాక్కు ప్రవాహ రూపముగ వెలువడును. అదిపరా, పశ్యంతీ, మధ్యమా, వైఖరీ అను నాలుగు దశలలో వెలువడును. వైఖరీ వాక్కు మనము విను శబ్ద రూపమైనది. మధ్యమా వాక్కు హృదయములో భావరూపమున నుండునది. పరా, పశ్యంతీ అనునవి దానికి పూర్వముకారణ కార్య బిందురూపము లలో నుండునవి. ఇవి యోగదృష్టికి దర్శనమిచ్చుచున్నవి. కవిశ్రేష్ఠుడు యోగభ్రష్టుడు గనుక అతనికి పరాపశ్యంతీ వాక్కులు దర్శన మిచ్చును. యోగభ్రష్టు డనగా అపార్థము చేసుకొనరాదు. లోకము కొరకై వైవ సంకల్ప వశమున కొందరు యోగులు కవులుగా పుట్టుదురని గ్రహింపవలయును. అట్టివారే పోతన, త్యాగయ్య మున్నగువారు. యోగి అయిన కవి పరాపశ్యంతీవాక్కులను పరమాత్మయోగము నందు దర్శించి లోకమునకు వైఖరీ వాక్కుగా అందించును. ఈవిధముగ పరాపశ్యంతీ వాక్కుల దర్శనముతో మధ్యమా వైఖరీ వాక్కులు వెలువడుటయే సరస్వతి లక్షణము. గంగావతరణము వంటి పోతన కవితలో ఈ లక్ష

ణము ధారాశుద్ధిగా కనిపించును. దీని వలన కవి పరాపశ్యంతీవాక్కుగా దర్శించునది పతితచేతకూడ దర్శింప చేయగలుగును.

అలవైకుంఠ పురంబులోనగరిలో
ఆమూలసౌధంబుదా
పలమందార వనాంతరామృతసరః
ప్రాంతేందు కాంతోపలో
త్పలపర్యంకరమా వినోదియగు
ఆపన్న ప్రసన్నుండు.

వ. బాలకారదా కుచ కుంభంబుల పగిదికగ్గలంబైన బుగ్గలును, బుగ్గల సంగడంబునం బారిజాతకుసుమస్తబకంబుల చెలువంబునుండెగడు వెలినురువులును, గల గంగానది ఎట్లు సరస్వతీ లక్షణము కలిగియున్నదో చూడుడు.

4. భగవతి:- భగ + వతి = అనగా సృష్టించుశక్తి కలది అని అర్థము. వాక్కునకు సృష్టించు శక్తి కలదు. వాస్తవమునకు ఈ సమస్త సృష్టియు వాక్కుగా బ్రహ్మదేవుని వాక్కువలన సృష్టింపబడినదే. కనుక ప్రతి వస్తువునకు మొదట శబ్దరూపమే యుండగా రెండవదిగా భౌతికరూపము కలుగును. మన భౌతిక భాషలో మాత్రము తొలుత భౌతిక రూపముండి తరువాత వాక్రూపము కలుగునట్లుతోచును. మనము వాక్కును, శబ్దమును ఒకటే అనుకొనుట వలన అట్లు అగుచున్నది. కాని వాక్కు నాదరూపము, శబ్దముపదరూపము అని గ్రహించినచో ప్రతివస్తువునకు నాదరూపమైన వాక్కుసహజ సిద్ధమై పూర్వమే యుండునని తెలియును. ప్రతివస్తువునందుగ ర్భితమైయున్న నాదమేవాక్కు. దానికిని భౌతికముగ మనకు కనిపించు దానికి మనము పెట్టుకొను పేరునకు సంబంధములేదు. కనుక బల్ల, గోడ, చెట్టు అనుపదముల శబ్దరూపముగాక పంచ భూతములలో మొదటి వైన ఆకాశము నుండి వెలువడు వాక్కును గ్రహింపవల

యును. అదియే సమస్తకస్తు సృష్టికి
కారణమైన వాక్ తత్త్వము యోగ
సాధనచేత విశుద్ధ చక్రమునందు దర్శ
నము చేసిన కవితావాక్కుద్వారా వస్తు
రూపమును సాత్కరింప జేయగలుగును.
అక్కడ శబ్దము నిమిత్తమాత్రము.
ఉదా: ఇంతింతైనటు, డింతయై మరల
తానింతై నభో వీధిపై నంతై

తోయదమండ లాగ్రమున
కల్లంతై... విజృంభించు వామనుడును

ఉదా:- నల్లనివాడు పద్మనయనంబుల
వాడు...

మల్లియలార మీ పాదల మాటునలేడు
గదమ్మ చెప్పరే...

అని శ్రీకృష్ణుని ఆస్వేషించు గోపికలును
ఎట్లు రూపుదిద్దుకొనుచున్నారో
చూడుడు.

(౨) పూర్ణేందు బింబానన :- అనగా
సరస్వతీదేవి నిందుచంద్రునివంటి ముఖము
కిలది అని అర్థము. సరస్వతి వాగ్ రూప
మైనది. కనుక ముఖమనగా 'మొదలు'
అని గ్రహింపవలయును. ఒక వ్యక్తి
ముఖము చంద్రునివలె నున్నపుడు ఎట్లు
ఆహ్లాదమును కలిగించునో అట్లే ఒక
వస్తువును వర్ణించినపుడు ప్రారంభము
ఆహ్లాదకరముగా నుండవలెను. కొందరు
మాట్లాడునపుడు కోపముగా తిట్లుచు
పరుషముగా ప్రారంభింతురు. వారి
వాక్కు హితోపదేశ గర్భితమైనను
మొదలు ఆహ్లాదకరము కాకుండుటచే
నిష్ఫలమగును. అట్లుగాక ప్రేమాభిమాన
ములతో కూడిన పలువుతో ప్రారంభింప
బడినచో వారివాక్కు ఉపదేశపూర్వ
కమై సఫలమగును. అట్లే లోకజ్ఞుడైన
కవి మనోహరవర్ణన గావించునపుడు
ఆహ్లాదకరములైన శబ్దముల నెన్నుకొని
ప్రారంభించుట. అట్లైనచో అతని
కావ్యము రమణీయార్థ ప్రతిపాదకశబ్దమై
బ్రహ్మనందముల నొసగును. చంద్రుడు
వృద్ధిక్షయములు కలవాడైనట్లే జీవుల
వాక్కుకూడ హెచ్చుతగ్గులు కలిగి ఆహ్లా

నూ త ల పా టి క వి తా వ ధూ టి

- రత్నశ్రీ (యస్. రాజశేఖర్, బి. ఏ.)

కీ॥ శే॥ నూతలపాటి గంగాధరంగారు
తెలుగు పాఠకలోకానికి సుపరిచితులు.
అనేక పత్రికలలో కండగల, వారి కవి
త్వాన్ని పఠించి, సహృదయులు జ్ఞాపిం
చారు. కవిసమ్మేళనాలలో, వారి నిగ
ళాల లేని గళం శ్రోతలలో ఆలోచనలు
రేపింది. ప్రాచ్యకళాశాలలో చదువు
కొన్న విద్యార్థులకు. చక్కనిచిక్కని
భాషా సంపదను, బౌద్ధిత్వాన్ని సంత
రించుకున్నారు. సొంతశైలిని సంతరించు
కున్న కొంతమందిలో శ్రీ గంగాధరం
గారొకరు. అనేక ఉత్తమ కవితలను
తెలుగు పాఠకలోకానికి అందించిన
అమృతమూర్తి ఆయన. కలంకోపాటు
పొలంపని కూడా చూసుకొనే కృషి
వలుడు కావడంవల్ల అటు కవిత్వంలోను,
ఇటు వ్యవసాయంలోను విశేషంగాకృషి

దము కలిగించుటలో తారతమ్యము కలిగి
యుండును. ఇతరులలో పరమాత్ముని
దర్శించు యోగ సాధనచేత వాక్కును
నిందుచంద్రునిగా రూపొందించుకొని
ఇతరులకు ఆహ్లాదము కలుగునట్లు మాట
లాడుట నేర్చుకొనవలెను. అట్టిది కవిత్వ
మున సిద్ధించినచో అతని కవితాసరస్వతి
'పూర్ణేందుబింబానన' అన్నమాట. పోతన
కవితలో ఇట్టి ఆహ్లాదకర ప్రారంభములు
లోకొల్లలు.

ఉదా :- ప్రహ్లాద చరిత్ర ప్రారం
భము

పుత్రున్ నేర్చిన నేరకున్న జనకుల్
పోషింతురెల్ల పుత్రున్

మిత్రత్వంబున బద్ధి చెప్పి గురితో
స్నేహంబు వారెంతురే

శత్రుత్వంబు తలంపరెట్టియెడ నా
సౌజన్య రత్నాకరున్

పుత్రున్ లోకపవిత్రు తండ్రి నెగులం
బొందింప నెట్లొచ్చెనో.

చేసి బంగారుపంటలు పండించారు.
పల్లె పిల్లల సొగసు, విరిసిన మల్లెల సొర
భం, కురిసిన వెన్నెల తుసారం ఆయన
కవిత్వంలో కనిపిస్తాయి. ఆయన అభ్యు
దయకవి. ఆ. ర. సం. లో ఆయన
సభ్యులుగా ఉండేవారు. శ్రీగంగాధరం
గారు ఆధునిక సాహితీవనంలో విరిసిన
ముద్దమందారం, ఆధునిక కవితాప్రస్థా
నంలో వారి దొకప్రత్యేక స్థానం, ఆధు
నిక కవిత్వం అనదగిన (నాదృష్టితో)
శ్రీగుంటూరి శేషేంద్రశర్మ, శ్రీగంగా
ధరం; శ్రీ ఎల్లారాలకవిత్వంలో అను
భూతి ప్రధానం. పదలాలిత్వం, భాషా
వైరుష్యం, భావనాపటిమ, సౌందర్య
విష్కరణ, శిరీషకుసుమ పేళలసుధామ
యోక్తులు; విచిత్రమైన పదచిత్రణలు
'వారి కవిత్వాన్ని' మళ్ళీమళ్ళీ చదివిస్తాయి.

గ జేంద్రమోక్షణ కథా ప్రారంభము.

నీరాట వనాటమలకు
పోరాటం ఔట్లు కలిగి పురుషోత్తముచే
ఆరాటమెట్లు మానెను
ఘోరాటవినున్న భద్రకుంజరమునకున్.

ఈ విధముగా మహామోగి అయిన
పోతన కవితాసరస్వతి జగవ్యోహనశక్తి
కలిగి, విప్పారిన పద్మములవంటి కన్ను
లతో సృష్టిని దర్శనము చేయుచుచు,
మహాప్రహేళమయమై పరమాత్ముని లీల
లను యోగి దర్శనమున ననుభూత మొన
ర్చుచు, వర్ణ్యకస్తువులను సమగ్ర సుందర
ముగ సాక్షాత్కరింపజేయుచు, ప్రారం
భమునుండి పరిసమాప్తివరకు పరిపూర్ణ
మైన ఆహ్లాదము నొసగుచు, తెలుగువారి
హృదయములందు భక్తిమయమైన వెలుగు
లను వెదజల్లుచున్నది.

శ్రీ మాతలపాటి అనల్ప కల్పనాశిల్పి. మంచి కవేళాదు, మంచి విమర్శకుడు కూడా. ఆయన “వివిధ సాహిత్య విషయాలపై వ్రాసిన విమర్శలు, వ్యాఖ్యలు “సాహిత్య రంగం గాలహరి” అనే గ్రంథంలో చోటుచేసుకున్నాయి. ఆయన కవిత్వంనిండా, వెన్నెల వాస, మల్లెల పరీమళం ఉండేలా రసప్లావితంగా, సుమనోహరంగా, అనితర సాధ్యమైన పద్ధతితో చనావ్యాసంగాన్ని నిర్వహించారు. ఆయన ఆధునిక, కవితానిర్మాతేకాదు, నిర్ణేతకూడా. ఆయన కవిత్వంలో పల్లెటూళ్ళ సాగసుంది. పట్టణాలవర్ణనూ. శ్రామికునికి అద్వితీయమైన స్థానంఉంది. ఆయనకవిత్వంలో ఆర్తిఉంది, సౌందర్య సూర్తిఉంది. పతితలున్నారు, భ్రష్టులున్నారు. ఆయన కవిత్వం, వాస్తవానికి ప్రతిబింబం. తనికవిత్వాన్ని ప్రజాబాహుళ్యానికి అందుబాటులో ఉండేరీతిలో వ్రాసాడు. “నిరంకుశాః కవయః” అన్నట్లు ఎవర్నీ లక్ష్యపెట్టక, భగవంతుడికి, కూడా భయపడక, తాను చెప్పదల్చుకున్న విషయాన్ని నిస్సందేహంగా, నిర్భయంగా, నిక్కచ్చిగా చెప్తాడు. ప్రజల్ని ప్రగతిపథంలో నడిపించడానికే, కవిత్వాన్ని సాధనంగా వాడుకున్నాడు.

శ్రీ గంగాధరం తనకవితలని రెండు సంపుటలుగా వెలువరించాడు. 1968లో “చీకటినుంచి” అనే కవితా సంపుటి, తర్వాత ఈమధ్య “వెలుగులోనికి” ... అనే కవితాసంపుటి. వారు వ్రాసిన కవితలు రాశిలో తక్కువే కాని, వానిలో ఎక్కువే. గణంకాదు మనకు కావల్సింది గుణం. వారికవిత్వంలో కవితాగుణం పుష్కలంగాఉంది. దానికితోడు భావానా బలం అమోఘం, అద్భుతం, పూవుల మెత్తదనం, తేనెలలియ్యదనం, తుమ్మెదల పాటల కమ్మదనం, వెన్నెలచల్లదనం, చుక్కల చక్కదనం మిళితమై కవితలు రసజ్ఞుల

హృదయాలను పులకింపజేస్తాయి. కొన్ని కవితలు ఉయ్యాల లూపుతాయి. మరి కొన్ని ఉద్రూతమౌగిస్తాయి. నిజమైనకవిత్యాన్ని సజావుగా వ్రాసిన ప్రజాకవి మాతలపాటి. అక్కడక్కడ అమలిన కోమల శృంగారాన్ని కవితలో రంగరించాడు. రంగురంగుల హరిజిల్లును మనముందు సాక్షాత్కరింపజేసి, విరిజిల్లును కురిపిస్తాడు. అస్పష్టత ఉండదు. శబ్దాల డబ్బా వాయింపడు. సమాసాలచేత కుస్తీపట్టించడు. భావాలలావా వెదజల్లినా, భావాలచేత శ్నిగదనం ప్రాప్తీను చేయించడు. సక్రియలిజంచేత వెర్రితలలు వేయించడు. గాడిదమీద మాటలు మోయించునట్లు కవితలో మాటలు మోయించడు. బాల పల్లవకోమల వాగ్దేవిచే బస్కీలుతీయించి, కుస్తీలు పట్టించడు. నవరసాలనందన బృందావనాలకు పాతకుల్ని తీసికెళ్ళి సుగంధాన్ని, మరందాన్ని అందిస్తాడు.

నవపల్లవ కోమల కవితానలిన మనకు దర్శింపజేస్తాడు. ఇజాలకు (చెడుఇజాలకు) ఉరిగా, నిజాయితీకి ఉపరిగా నిలుస్తాడు. అంతవరకు ఆయన వ్యక్తిత్వం గురించి విన్నారు. (చదివారు.) ఆయన కవితావిపంచి పలికించిన హిందోళరంగల హరి అందుకోండి. దేవునిముందు నిలచి, తన గొంతు తెరచి, ఎలుగెత్తి (దేవుడిని) పిలిచి అర్చిస్తున్నాడు. ఏమని ప్రార్థిస్తున్నాడో చూడండి.

మళ్ళీ నీచెంతకు రావాలనుకున్నాను మరుపురాని - మీఱవలేని విధంగా మధుర మోహనంగా - అలంకరించుకుని మళ్ళీ నీచెంతకు రావాలనుకున్నాను నవవధువులా, సరసుని చదువులా. మంచులో తడిసిన మల్లెలా ప్రజోపయోగకరమైన ముల్లెలా

కరుకుడేరిన వరిపైరులా గిరిశిఖరంనుంచి జారే నెలయేరులా హరివిల్లులా, విరిజిల్లులా రసగీతంలా, మధురసంగీతంలా హృద్యంగా, అనవద్యంగా అనితర సాధ్యంగా అలంకరించుకుని, నీచెంతకు రావాలని ఆధిలో అమగుపెట్టానో లేదో.”

“వీధిలో ఆయనకి తల్లిలేనిపిల్ల ఏడుపువిని పించింది. ఆడపిల్లతండ్రి గుండె బరువు, కడుపు చెరువు ప్రక్కార్థికాలై కనిపించాయి. అయినా గుండె నిబ్బరంచేసుకుని ఒకఅడుగు ముందుకు వేసాడు. అక్కడ ఏంమాసాడో తెలుసా!

“నిలువెల్లా తడిసిన వాళ్ళు నిష్పలదారిని చూచి జడిసినవాళ్ళు కాలిన కడుపును కన్నీటితో నింపడానికి వృథాప్రయత్నం చేసేవాళ్ళు, ఆయుస్సంతా అనారోగ్య సర్పానికి ఆహుతిచేసి అకాల మృత్యువుకోసం ఎదురు చూచేవాళ్ళు బాధల కూడలిలో, నిరాశావేదిక మీదనిలిచి నిస్తేజంగా దిక్కులు చూచే వాళ్ళు,”

వాళ్ళందర్నీ చూసి, తన్ను తాను చూసుకుని, ఎందుకీ అలంకారం అని ప్రశ్నించుకుని, సిగ్గుపడ్డాడు. “భగవానుని ముందునిలిచి, బాధతో వగచి” ఇలా అంటాడు.

భగవాన్ నన్నుక్షమించు వీళ్ళని వదలి ఇలా అలంకరించుకుని ఒంటరిగా నీచెంతకు రాలేను వీళ్ళతో పాటేసేనూ.

వీళ్ళందరూ నీ అర్చనకు వచ్చే
శుభభుటికే ఎప్పుడు వస్తుందో
అప్పుడే, నేనూ వస్తాను-వీళ్ళతోపాటు
అంతవరకు వీళ్ళ సేవే నా అర్చన
వీళ్ళ పాదసూళే నా అలంకారం.

అంటాడు, నిజాయితీగల కవికాబట్టి.
నిస్వార్థుడయిన కవి కాబట్టి అలా
అన్నాడు. ప్రజాక్షేమంవాంఛించే ప్రజా
కవికాబట్టి భగవంతుని తన పదకుసు
మాలతో అర్చించాడు. వాళ్ళందరి
(ప్రజలు)తోనే నేనుకాని నేను వేరుకా
నని 'సమతానూత్రం'లో ప్రవచించాడు.
నవకవితా నేత్రంతో సమాజాన్ని దర్శింప
జేసాడు. (దర్శించాడు.)

ఆయన కాంతిని, క్రాంతిని, శాంతిని
కోరుతాడు. తన కవితా స్రవంతిలో
జాతిని చీకటి కుహరంలో నుంచి, అశాంతి
గుహలో నుంచి, బయటికిలాగి, చిరునవ్వును
వెలిగించే వెనుచీకటి తొలగించే, స్నేహ
సుధల్నిపించి, ఎడఎడను కాగిలిలో బం
ధించే అచ్చమైన ముచ్చటైన, పచ్చని
చిరువెచ్చని 'వెలుగు'ను కోరుకుంటాడు.
ఆ వెలుగువల్ల జగతికి శాంతి కలుగుతుంది.
ఇంకా ఏమి కోరుతాడంటే ...

*వివేకంభుజం మీద చెయ్యి వేసినవ్వే
విజ్ఞానాన్ని
ఎంత ఆవేశంతోనూ, గమ్యాన్ని మఱవని
చైతన్యాన్ని
ఎట్టి పరిస్థితిలోనూ
ఎదుటివాడు పీడింపబడని స్వాతంత్ర్యాన్ని
ఆకలి, అపశ్రుతులు పలకని
అమృతజీవన గానాన్ని
ప్రసాదించే వెలుగును.

ఆయన కోరుకునే వెలుగు పీడితుల్ని
కరుణిస్తుంది, శ్రేమను గుండెల
నిండా నింపుతుంది. నిమ్నాన్నతాలను
సమతలం చేస్తుంది. ఆ వెలుగు అరణ్యాలలో

మానవత్వాన్ని సృష్టిస్తుంది. తరతమ
భేదం లేకుండా అందరిలోను సమంగా
వెలుగు ప్రవహిస్తుంది. అటువంటి శుభ
దినంకోసం మనం ఎదురుచూద్దాము.

జీవితాన్ని బాగా మగించి, జీరణ
సారాన్ని అందమైన భాషలో సుందర
పద సందోహంతో, కనులవిందుగా, మది
ఆనందంచెందగా అందించాడు. నీతిని
అర్థమయ్యేరీతిలో మనకు బోధించాడు.
చేప్పడల్కుకున్న విషయాన్ని గసవత్త
రంగా, సర్వాంగ సుందరంగా అంది
స్తాడు. ప్రతికవితలోనూ సందేశం మనకు
అందిస్తాడు. ఆయన కవితాతత్త్వ మేమి
టంటే "కలని నిజంచేయడం కాదు,
నిజాన్నే కలగనడం." అందుకే ఏమంటా
డంటే.

*ఇన్నాళ్లు కల్పనను వాస్తవిక మని
భ్రమించి
అదే జీవితంగా అపోహపడ్డాను
ఇప్పుడు వాస్తవికతనే కల్పనచేసి
కఠోరసత్యాన్ని కవిత్వం చేస్తున్నాను.*
పైనాలుగువాక్యాలు చదవగానే
శ్రీ ఎమ్మీయల్ (M.V.L. నరసింహ
రావు) చెప్పిన మాట గుర్తుస్తుంది. అదేమి
టంటే.

"గరళాన్ని గళంలో నింపుకుని
కలంలో అమృతం ఒంపకు
అబద్ధాన్ని కవిసమయాల ఒరల్లో దాచి
నిజాన్ని కవిత్వంలో చంపకు"

నిజమే ము. అందమైన అబద్ధంకాను
మనకు కావల్సింది. నిష్పలాంటి నిజం,
చేనైన నిజం. చెట్టూ. మనిషీ ఒకటే
నంటాడు. ఆమాటకొస్తే ప్రక్కకు జర
గడం కాదు, పైకి పెరగడమే ప్రాణి
లక్షణ మంటాడు. జీవితాన్ని నిర్వ
చిస్తాడు "బ్రతుకు" అనే కవితలో.

*బ్రతుకంటే వరంకాదు, సమరం
సమరం చావుకోసంకాదు
చావుకు సిద్ధపడ్డవాడే
సమరానికి ఆయత్తమవుతాడు
సమరంలో దిగినవాడికి
చావైనా బ్రతుకైనా ఒకటే
సమరానికి భయపడని వాడే
స్వర్ణభవిష్యత్తును సృష్టించుకుంటాడు.
బ్రతుకంటే కుషీగాదు కృషి
బ్రతుకంటే నిరాశకాదు ఆశ.

(స శేషం)

ఆంధ్ర హోమియోపతి స్టోర్సు & హాస్పిటల్

(నాళంవారి సత్రం ప్రక్క, ఎల్.వి.సి. ఆఫీసు ఎదుట)

మెయిన్ రోడ్డు - రాజమండ్రి-533 101.

(స్థాపితము : 1933) ఫోన్ నెం. 4603

సలహా వైద్యులు :

మేనేజరు :

డాక్టరు యు. రామకృష్ణారావు

డా॥ కె. కృష్ణ

ప్రశస్తమైన ఆమెరికన్, జర్మను, ఇండియన్ హోమియోపతిక్ ఆండ్
బయోకెమిక్ మందులు అన్ని పవగులలోను అన్నిరూపములలోను
సరసమైన ధరలకు దొరుకును.

సర్వవిధ వ్యాధులకు చికిత్స చేయబడును, సలహా లీయబడును.

రాళ్ళపల్లికి శ్రీవారి పిలుపు

— శ్రీ బాడాల రామయ్య, ఎం.ఎ., పి.హెచ్.డి.

ఈసారి మార్చి కే ఎండలు మండిపోతున్నవి. 12వ తేదీ సోమవారం. మామూలుగా మహారాజా కాలేజీకి పోతిని. కాని అక్కడ ఒక్క పిక్ని కనపడలేదు. సమ్మెయే యుంటే విద్యార్థులు తరగతులకు రారుకాని కాలేజీమట్టా కాలు గాలిన పిల్లలవలె తిరుగుతుంటారు. ఎందుకో నాడు మా కాలేజీ మూగవోయింది. విశేషమేమో యనుకుంటూ ముందుకుపోయి నల్లనల్ల చూచి స్వబుడనై పోతిని. పెద్దపెద్ద ఆక్షరాలతో (30) ఏండ్లు కాలేజీలో తెలుగు ప్రాధ్యాపకులుగా పనిచేసిన రాళ్ళపల్లి అనంతకృష్ణశర్మ గారు దివంగతులైరి. ఆయన స్మరణార్థమై కళాశాల మూయబడిందని వ్రాయబడి యుంట చూచితిని. ఇంతలో మా ప్రిన్సి పాలు పలుస్తున్నారని విని ఆయనను కలుసుకుంటిని. శర్మగారి ఆకస్మిక మరణమునకు విచారించుచు, వారి సేవను, పాండిత్యమును గూర్చి విశేషముగా చర్చించిరి.

కన్నడదేశమున నేటికీ శర్మగారన్న పండితులయందే కాక అధికారులకునుగల గౌరవ మెట్టిదో గ్రహించి, తెలుగువాడనుగా మురిసిపోతిని. 25 ఏండ్ల నుండి నాకు వారితో గల పరిచయమును, తలపోస్తూ వారి వాత్సల్యం, ప్రామాణికత, రిస్పెక్టివ్ పాండిత్యం, రసికత, వాక్యీక రామాయణముపై వారికిగల భక్తి ప్రపత్తులూ ఈ యన్నింటిని గుబాళింపచేసే

వారి రచనలు, అందలి తెలుగు శుడికారపు సాగసులు ఒక్కసారి స్ఫురణకు వచ్చినవి. ఇక యీ మహాశక్తి తెలుగువారికి దూరమైపోయేనే యని చెప్పుకోలేని బాధ కన్నులనీరు నింపినది. ఆతని స్థానములో నున్న వా చిన్నతనమునకు సిగ్గుపడుతూ ఎటులో ఇంటికి చేరుకుంటిని.

22-3-1978 లో వారు నాకత్యంత ప్రీతితో నిచ్చిన వారి రచనలు చూచితిని. అందే ఆనాడే నాకు వారు చూడు మని యిచ్చినవారి జాతికచక్రము కంటబడెను. పొంగివచ్చే దుఖాన్ని అడచుకొంటూ కాలంచేసే ఇంద్రజాలానికి నిస్సహాయతతో వెతపడుటయే గాని ఎవ్వరు మాత్రమేమి చేయగలరు? ఆయన 2-1-1892 నందన నామసంవత్సరములో ఫుట్టి 11-3-1979 కాళముక్తిలో గలిసి పోయిరి. ఆప్పటి నావెత యీ గీతాలలో స్పష్ట స్పష్టమైనది.

నందన మరల నందన నందియు తుది
కాళయుక్తి యీస్వామిని గావుకొనియె
ఎన్ని భావంబు లొలుకునో యీ యనంత
కృష్ణుని మధురగంభీర కృతుల దరచ||
మోముపై కృష్ణపాదంబు ముద్దులొలుక
నోట నవరిత్న కాంతులు దీటుగొనగ
మంత్రముగ్ధమా మాటలు మరులుగొలుప
ఇత డనంతుడే యనుకొంటి నెఱుగకింత||

రెడ్డి లేని లోపంబు పూరించితివు
నీవులేని లోపంబింక నెవ్వరయ్య

తీర్చువారు? విమర్శకధీమణీ ప్రమాణమే పడిపోయేనే మా బ్రతుకుల||
విశ్వనాథునితో ప్రాక్కవిత్వ ముడిగ
రాళ్ళపల్లితో నెరివిమర్శావిలాస
మడగె యీయాంధ్రసాహిత్యమందు నేటి
తో నొక మహాజ్వల యుగంబు తొలగి
పోయె||

79 మార్చి 11 వ తేదీ ఆదివారం సాయంకాలం 4.15 గం||లకు ప్రసాద రావుగారు (Executive Officer) తిరుపతి తిరుమల దేవస్థానం వారి తరపున బెంగళూరులో రాళ్ళపల్లి వారి యింటికి వచ్చి, శ్రీవారి ఆస్థాన విద్వాంసునిగా శర్మగారిని నియోగించినట్లు బెలుపుటతో వారిని ఉచితరీతి సత్కరించిరి. ఆ దినమే రాత్రి 6.15 గం||లకు శర్మగారు కాశ్వతంగా యీ లోకాన్ని విడిచి స్వామివారి ఆస్థానమునకు వెడలిపోయిరి. ఈ యెడబాటునకు ఆయన బంధువులతో పాటు వన సాహిత్యలోకమే ఏడ్చినది.

తెలుగుపలుకులరుచి కన్నడుల కెవండు
చూపె సంగీతసాహిత్య సుధలబ్రతుకు
నెవడు పండించుకొనియె నాకృష్ణశర్మ
పూర్ణరూపునితో బరిపూర్ణుడయ్యె||

రాతెనోతార నిశ్చలప్రభ వెలిగెనా!
ఊడెనోపండు నుడితల్లియొడిని బడెను!
ఆనెనోగళంబు జగంబు నలముకొనెను!
కృష్ణుడేలేని లోకమే కృష్ణ యయ్యె||

మెత్తనిమొడంద, చుట్టకైనమేధ రాము
నెమరు వేయుభక్తి, ప్రమాణనిష్ఠ, కళల
కలిమి, నుడిగట్టు తెలిసి వెంకన్న నిన్ను
దరికి పిలిపించుకొనె ధన్యతముడవోయి||

శతకము

కవి గౌడప్ప శతకము

[రచయిత. శ్రీమామిండ్ల రామ గౌడుగారు. తెలుగు పండితుడు. రుద్రూరు. బోధనతాలూకా. నిజామాబాదు జిల్లా. వేల 1 రూపాయి.]

బక్తిపరమైన శతక వాహినీ కాలపరిణామమున బహుముఖీనమై నీతి శృంగారాది పరమైనది. భాషకు భావమునకు గల సమాసము ప్రాధాన్యములు శతక వాహినీ గాంభీర్యమునకు కొలబద్దలైనవి. కవి చౌడప్పశతకము శతక వాహినీ పరిణామ వైచిత్ర్యాన్ని సూచించును. దాని పరిశీలన చే వచ్చిన యగ్యోచిత శతకములలో కవి గౌడప్ప శతక మొకటి. దీనిని రచించిన వారు శ్రీమామిండ్ల రామగౌడుగారు. వీరికి గల భాషాశేషము, లోకజ్ఞత, సమన్వయ శక్తి మున్నగునవి నిరంతరమైన కవి చౌడప్ప శతకాను సంధానములో కూడి గౌడప్ప శతకము నావిష్కరించినవి. రచయిత గారు 'గౌడు' అగుటచే దీనిని గౌడప్పశతకము గావించిరి. శతకవాహినీ వైవిధ్యములో దీనికి గల ప్రత్యేకతలలో నిది యొకటి. దీనిని తమ గురువులగు శ్రీ వాసమానులై వరదాచార్య దంపతుల కంకితమిచ్చిరి.

శతకము నంకిత మిచ్చుట విచిత్రపద్ధతి యని చెప్పవచ్చును. వీరి కవితాధాగదాదాపు ధారాళమైన రీతిలో నడచినది. బహుభాషాపదముల యధానుకూలముగ గ్రహించిరి.

(సీనిమ్మా (సినిమా) 16, 25 లో పూనుడు, సెల్యూట్, గేటు, కానూన్, 33లో బ్రాండ్ పెగులు, 37లో గాడ్డలు (గాడివల రూపాంతరము) 39లో క్లబ్బులు, 45లో దమ్మెయ్యి, విస్కీసీస, 46

లో సీనిమాస్టారులు మినీస్టారులు కంటివి తరచుగా సాక్షాత్కరించును. 1 వపద్యములో... శైవలినిపొంగ హృదయగ్రావములు గరగుగాక. నది పొంగిన గ్రావములు మునుగును గాని కరగవుకదా! గ్రావములు కరగుటకు స్రవాహవేగ మన సరముగాని 'పొంగు' కాదుకదా! 14 వ పద్యములో 'బొబ్బలు వెట్టరు సొంకపు డబ్బావా' యిందు కొనరు డంబముతో డన్ జబ్బలు జఱవరు తీయని కబ్బపు. డెలగాణకవులు కవిగౌడప్పా' యనుట కేవలము తెలంగాణా కవులప్రశంసార్థ మగుటయేకాక యితర కవుల నిందార్థకముగా నున్నది.

20 వ పద్యములో ని. వి. స. నా. చెప్పిన వేదము కొ. స. నా. విని కొట్టివేయు కులతత్త్వములో పసరముల కైన గలవే కసిబూనుట కవుల కేల కవిగౌడప్పా' వి.స.నా. కొ.స.నా. లకు వివరణ నిచ్చిన బాగుండెడిది.

12 వ పద్యములో 'ఖ్యాతిధనుడు చౌడప్పా బూతుల నీతులకు నవ్వు పుట్టిం చెను నే నీతులతో నవ్విం చెడికై తలిఖించితి ముదానకవి గౌడప్పా' యనిన వీరు 39 లో 'క్షబ్బులలోఁ దీపలాట, 55 లో గజ్జి దగిలె కోరికలకు, వంటివాని నుపయోగించుట విచిత్రము. 61లో "పుత్రస్య గతి ర్నాస్తి విచిత్రముగా మారె నూక్తిక్షితి జీవులకున్ మాత్రము జన్మలు దప్పెను కత్రించెను వెజ్జు తాత కవిగౌడప్పా" అర్థము దురవ గాహమగా నున్నది. 40లో గౌరవనీయులు సీనిమాస్టారులు

వారలకు గలయశమ్మ మనమినీస్టారుల కైనను గలదే కారణజన్ములు గదప్ప కవి గౌడప్పా 'గౌరవనీయులు' సాధువశనా? మినీస్టారుల మినీస్టారుల గావించిన నగభేదము గలుగుగదా!

ఇట్టివి కొన్నియున్నను వీరిపద్యనిర్వహణ, భావప్రకటనము, పద బంధము ప్రశంసనీయుములు. వీరు యత్నించుచో కావ్యమును రసవంతముగా నిర్వహింప గలరు. వీరికిగల భాషాదిసంపత్తి ప్రశంసనీయుము. నీరు మరిన్ని కృతులు వ్రాయ గల రని నమ్మవచ్చును.

దీనిపై శ్రీయుతులు కేశవపంతుల వారు, అందె వెంకటరాజముగారు, వేముగంటి నరసింహ చార్యులుగారు శుకశ్రీగారు (శుకశ్రీకలము పేరైనచో ఎం.ఏ.బి.డి. యల్. అని డిగ్రీల నుంచుట దేనికో?) కవిగౌడప్పతి రామచంద్రరావు గారు నంది శ్రీధరరావుగారు (పద్య గర్భిత వచనమును) అభిప్రాయముల నిచ్చిరి. పద్యగర్భితవచనము చూస్తూ రావహమైయున్నది. కవులకు ప్రాంతీయాభిమానము పరిత్యాజ్యము. పోతన తిక్కన నన్నయ, మున్నగు వారెచటివారైనను కవి తా సంపత్తి చే మాన్యురే. కవిత్వములో రాజకీయములు ప్రాంతీయతలు చోటు చేపికినరాదు. నిఠిశయభాషాసంపన్నమగు వీరి కవిత్వము మరిన్నికృతులతో సర్వసమగ్రమై సర్వజనానందకరమై సహృదయాహ్లాదకరము కాగలదను నమ్మిక వమ్ముకారాదు. జయన్తి తేజకృతినో రససిద్ధాః కవిశ్వరాః

- శ్రీ ప్రసాద్.

—...—

బి. వి. ఆండ్ కో., పుస్తకములు

బి. వీ., బి. యస్ సి., బి. కాం. తరగతుల I, II సంవత్సరముల తెలుగునోట్సు (ఆంధ్రా యూనివర్సిటీ) ప్రతులు అన్నియు అయిపోవుటకు సిద్ధముగానున్నవి. కావలసినవారు తప్పకుండా పంపించిది. వచ్చేసంవత్సరమునకు మారే అవకాశమున్నందున పునర్ముద్రణము జరగదు.

బి. వి. ఆండ్ కో.,

6 - 8 - 7, ఇన్నీసుపేట

రాజమండ్రి - 1.

—* రచయితలకు మనవి *

సంక్షేపముగను, సామనస్యముతోఁ గూడినవిగాను, నుండు విమర్శనాత్మక రచనలకు స్వాగతము. గ్రంథవిమర్శకుఁ బ్రాముఖ్యము. బౌద్ధిత్వము మీఱని అభిప్రాయ భేదములకు సముచిత గౌరవము. వాఙ్మయమునఁ జేరఁదగు వివిధాంశములపైఁ దమ రచనలు పంపి మాకుఁ జేయూఁతనీయఁ బ్రార్థన. రచనలు సరళగ్రాంథికములోఁ గాని, శిష్టవ్యావహారికములోఁ గాని యుండవచ్చును. సలక్షణములు రసవంతములు నగు పద్యరచనలకు ప్రత్యేక స్వాగతము.

సమాలోచనముపట్ల ఆదరాభిమానముతోఁ రచయితలు సంపూర్ణ సహకార మొనగించుననుచుకు సంతోషము. రచన లతి స్థిరములై 'సశేషములు' కాకుండునట్లు ప్రయత్నించుట మిక్కిలి అవసరము.

వివిధ ప్రక్రియలకు సంబంధించిన సంగ్రహ రచనల నాహ్వానించుచున్నాము. సమాలోచన గ్రంథవిమర్శకు (సమీక్షకు) ప్రత్యేక ప్రాముఖ్య మిచ్చును. సమీక్షకు పంపు గ్రంథములు రెండేసి ప్రతులు పంపవలయునని గమనింపఁ గోరిక.

— సంపాదకుడు.

అడసు :—

సంపాదకుడు, విద్యార్థి బులుసు శీతారామశాస్త్రి,
Retired Telugu Lecturer, V. T. J. College,
6-8-7, ఇన్నీసుపేట (త్యాగరాజ నగర్), రాజమండ్రి-1.

—* 'సమాలోచన' ప్రకటన రేట్లు *

పైటిలు 4 వ పేజీ పూర్తి పేజీ ఒకసారి ప్రకటనకు	రు.	150.
„ 1/2 పేజీ „	రు.	80.
„ 1/4 పేజీ „	రు.	50.
మిగిలిన పేజీలలో పూర్తి పేజీ „	రు.	100.
„ 1/2 పేజీ „	రు.	60.
„ 1/4 పేజీ „	రు.	40.

కంట్రాక్టు రేట్లకు సంపాదకుని పేర వ్రాయండి.

Editor, Printer and Publisher B. Sitharama Sastry, Printed at B. V. & Co., Press, Innispet,
(Tyagaraja Nagar) Rajahmundry-1.

